Quo? Vadis

2026. No. 65.

POLSKI KOŚCIÓŁ BUDAPESZT

A BUDAPESTI LENGYEL TEMPLOM 100. ÉVFORDULÓJA

DRODZY CZYTELNICY!

Wdzięczni za dziedzictwo, zjednoczeni we wspólnocie

Do Waszych rąk pragniemy przekazać specjalny numer naszego *Quo vadis.* Ma on nam przybliżyć historię powstania Polskiego Kościoła w Budapeszcie, bowiem w tym roku, 14 listopada, przeżywamy stulecie jego poświęcenia pod hasłem ***„Wdzięczni za dziedzictwo, zjednoczeni we wspólnocie”.*** Tak więc od stu lat w tym miejscu rozbrzmiewa modlitwa w języku polskim. Jubileusz stulecia jest wydarzeniem ważnym dla grona wiernych, którzy tworzą Polską Parafię Personalną, ale i dla całej społeczności polonijnej żyjącej na Węgrzech. W ten sposób zaznaczamy naszą obecności jako narodowości, która tu została przyjęta i zaakceptowana. Jest to Boża łaska i wyraz przyjaźni naszych przyjaciół, że również w ten sposób, poprzez wspólnotę parafialną kościoła katolickiego, możemy wyrażać naszą polską tożsamość na ziemi węgierskiej. Przez wspólną modlitwę w jednym Kościele Powszechnym, przez wstawiennictwo wspólnych świętych i błogosławionych, my Polacy i Węgrzy, pomimo naszych różnic, wyrażamy jedność i wspólnotę.

Przy obchodzeniu tego Jubileuszu, kiedy z podziwem patrzymy na minione pokolenia, które tworzyły tę stuletnią historię, ważnym staje się pytanie: jak my dziś patrzymy na siebie, czy czujemy się dziedzicami tej spuścizny i przyjmujemy odpowiedzialność za jej podtrzymywanie i przekazanie następnym pokoleniom w konsekwencji dziejów, czy tylko jesteśmy widzami, którzy wyjdą , gdy światła celebracji pogasną. Mamy nadzieję, że lektura niniejszego numeru pomoże znaleźć nam odpowiedź na postawione pytanie.

Ks. Krzysztof Grzelak TChr

Kolonia polska przed kościołem

POLONIA NA WĘGRZECH

POCZĄTKI

Wzajemne kontakty polsko-węgierskie sięgają początków obu państw – czasów, kiedy miały miejsce związki dynastyczne Piastów i Arpadów, a następnie Jagiellonów i Andegawenów. Zdarzało się, że węgierskie i polskie berło dzierżyła ta sama ręka, jak to się działo w przypadku Ludwika Andegaweńskiego Wielkiego, zwanego w Polsce Ludwikiem Węgierskim, czy Władysława Jagiellończyka, znanego pod przydomkiem Warneńczyka. Nie można też zapomnieć o panowaniu w Polsce królowej Jadwigi czy Stefana Batorego. Bardzo ścisłe i wręcz przyjacielskie kontakty pomiędzy Polską, a Węgrami miały miejsce w XIV wieku. Było to w dużym stopniu zasługą Elżbiety Łokietkówny, córki Władysława Łokietka, która była królową Węgier przez 60 lat i z powodzeniem umacniała kontakty polsko-węgierskie. Tak silne i częste powiązania monarchiczne powtarzające się przez okres sześciu stuleci (XI–XVI w.) musiały sprzyjać napływowi ludności polskiej na Węgry, a nawet stwarzać dobre tradycje takiej migracji. Od połowy XV wieku coraz ściślejsze stawały się związki handlowe, zwłaszcza pomiędzy kupcami pogranicznych miast i miasteczek, a na przełomie XVII i XVIII wieku zaczęło rozprzestrzeniać się na ziemi węgierskiej osadnictwo polskie.

Polacy przekraczający Karpaty zajmowali w pierwszym rzędzie bliskie granicy obszary Górnych Węgier (dzisiejszej Słowacji). Znane są jednak fakty osadnictwa na terenach bardziej odległych, naddunajskich i nizinnych *(J. Kochanowski, K. Sutarski, Od Księcia Gezy po dni dzisiejsze, Budapeszt 1992, s. 110.)*

Kronika Ilustrowana: „Elżbieta Łokietkówna z dziećmi" [źr. Wikimedia Commons]

Osobną i bardzo ważną kartą w dziejach obecności polskiej na Węgrzech były czasy węgierskiego powstania narodowego (1848–1849). Wielotysięczne oddziały polskie walczyły wówczas u boku żołnierzy węgierskich „za wolność waszą i naszą", uformowany został oddzielny legion polski pod dowództwem gen. Józefa Wysockiego, a generałowie Henryk Dembiński i Józef Bem stali się czołowymi postaciami wojennych zmagań. Polacy zasłynęli jako brawurowi żołnierze i świetni dowódcy, a wielu z nich po rozwiązaniu legionu pozostało na ziemi węgierskiej, osiedlając się i zakładając rodziny.

Pod koniec XIX wieku nasiliła się emigracja zarobkowa ze względu na szybki rozwój gospodarczy Węgier. Przybywali tu rolnicy, a często też i rzemieślnicy. Po połączeniu w 1873 roku Budy i Pesztu w jedno miasto, Węgry stały się chłonnym rynkiem pracy, zwłaszcza dla mieszkańców biednej, przeludnionej Galicji.

Polacy trafiali do kopalń, cegielni, młynów i kamieniołomów. W X dzielnicy Budapesztu – Kőbánya – powstała polska kolonia.

Dużą falę emigracji, szczególnie z terenów Galicji, spowodowały działania wojenne okresu I wojny światowej – przybyło wtedy na Węgry ok. 40 000 osób *(U. Kaczmarek, Na węgierskiej ziemi, Poznań 1999, s. 31.).* Część młodych została powołana do wojska, a inni sami zgłaszali się do Legionów Polskich, zwłaszcza do II Brygady. Po wojnie część reemigrowała do wyzwolonej Polski, jednak wielu pozostało. W nowych granicach państwa węgierskiego pozostało około 30 000 Polaków, z tego 17 000 (w Budapeszcie) *(J. Kochanowski, K. Sutarski, Od Księcia Gezy po dni dzisiejsze, s. 117.)*

POLSKIE UCHODŹSTWO NA WĘGRZECH

Kolejną szczególną kartę w historii obecności Polaków na Węgrzech stanowią lata II wojny światowej. Węgry przyjęły wówczas ogromną liczbę uchodźców wojskowych i cywilnych opuszczających Polskę po najeździe niemiecko-radzieckim. Szacuje się ją na 80 do 140 tys. osób. Na terytorium Węgier było 141 polskich obozów uchodźczych wojskowych i 114 cywilnych. W tym czasie działało na Węgrzech wiele polskich szkół podstawowych i gimnazjów, wśród których najbardziej znane było to, w miejscowości Balatonboglár. Było ono jedyną działającą polską szkołą średnią w państwie wówczas sprzymierzonym z Niemcami. Działało nieprzerwanie do 15 października 1944 roku, mimo że okupacja niemiecka na Węgrzech rozpoczęła się w marcu 1944 r. Proboszcz z Balatonboglár, ks. Varga Béla, zasłynął jako wielki przyjaciel Polaków, który poza pomocą charytatywną i oświatową zaangażował się też w polityczne sprawy Polski. Pomagał w przerzucie na Zachód osób szczególnie poszukiwanych przez wywiad niemiecki, związał się też z polskimi organizacjami utrzymującymi stały kontakt z rządem RP w Londynie *(o. Józef Puciłowski OP, Między martwym a żywym, Gdańsk 1999, s. 170.)*

Polacy na Węgrzech w czasie II wojny światowej (Podcast IPN Katowice)

Po zakończeniu wojny duża część uchodźców (ok. 26 000) powróciła do Polski. Po roku 1946 na Węgrzech zostało ich ok. 5 000, co wraz z członkami dawnej emigracji dawało liczbę ok. 20 000 osób. Od lat siedemdzie-

siątych większość przybywających z Polski na Węgry stanowią Polki, które wchodzą w związki małżeńskie z Węgrami.

Dzięki udokumentowanej ponad dwustuletniej obecności na Węgrzech, Polacy stanowią jedną z 13 uznanych mniejszości narodowych, liczącą według spisu z 2022 r. ok. 7,4 tys. osób i mogą korzystać z praw i wsparcia przysługujących mniejszościom narodowym np. poprzez organizowanie się w organizacjach samorządowych zarówno na poziomie regionalnym, jak i krajowym.

HISTORIA KOŚCIOŁA POLSKIEGO NA KŐBÁNYI

KŐBÁNYA

Napływający na przełomie XIX i XX wieku Polacy najczęściej osiedlali się w X dzielnicy Budapesztu – Kőbánya. Była to dzielnica o szczególnym charakterze, funkcjonowało tam bowiem dziesięć cegielni oraz kilkanaście przedsiębiorstw budowlanych, a więc zakładów zatrudniających w większości robotników niewykwalifikowanych, w tym i przybyszów z Polski *(M. Wieliczko, Kőbánya – chłopska, robotnicza, polska dzielnica Budapesztu na przełomie XIX–XX wieku, Lublin 1999–2000, s. 320.).* Modlili się oni w barokowej kapliczce z XVIII wieku na placu Kápolna (Kápolna tér), nazywanej też Kaplicą Contich (Conti-kápolna). Kapliczka ta, zbudowana jako wotum za uratowanie rodziny Conti przed zarazą, nie była jednak w stanie sprostać potrzebom licznych

Kościół Polski w 30, XX wieku [fot. z oryginału Anna Arkabus-Mázi]

wiernych. W materiałach archiwalnych można znaleźć informacje, że na Kőbányi pod koniec 1905 r. mieszkało 4255 na stałe osiadłych Polaków, a w ciągu tegoż roku jeszcze 1167 uzyskało prawo stałego pobytu *(U. Kaczmarek, Na węgierskiej ziemi, s. 167.)*

Ksiądz Wincenty Danek (w środku)

POLSKI KSIĄDZ

Duszpasterstwo dla Polaków prowadził ks. Wincenty Hawliczka, Słowak, przybyły na Węgry za swoimi rodakami. Parafianie narodowości polskiej oczekiwali jednak nabożeństw w trakcie których – obok łaciny – rozbrzmiewałby także ich język ojczysty. Możliwość realizacji tych oczekiwań pojawiła się wraz z przyjazdem do Budapesztu abp. Józefa Bilczewskiego, ówczesnego Metropolity Lwowskiego, dziś już zaliczonego w szeregi Świętych Kościoła – wielkiego orędownika sprawy robotniczej.

W marcu 1905 roku, wygłaszając rekolekcje na Kőbányi, uznał za konieczne przysłanie polskiego księdza, który objąłby troską duszpasterską kolonię polską i wybudował kościół wraz z niezbędnymi budynkami. Jesienią 1908 roku przybył do Budapesztu **ks. Wincenty Danek,** kapłan Archidiecezji Lwowskiej, aby wypełnić powierzoną mu misję. Działalność duszpasterska i organizacyjna ks. Danka powoli wydawała owoce.

KOMITET BUDOWY KOŚCIOŁA

Zawiązano Stowarzyszenie Budowy Polskiego Kościoła. Realizacja wymagała olbrzymiego trudu związanego ze zdobywaniem niezbędnych funduszy, opracowaniem odpowiedniego projektu architektonicznego i jego zatwierdzeniem oraz nadzorowaniem robót budowlanych. Dobrą prognozą szczęśliwego finału podjętego dzieła było pozyskanie wielce znaczących protektorów z Prymasem Węgier kard. Kolosem Vaszarym na czele. W skład Komitetu Budowy weszły ważne osobistości, między innymi: dr István Barczy – burmistrz Budapesztu, abp Józef T. Teodorowicz – Metropolita Lwowski obrządku ormiańskiego, bp Władysław Bandurski – sufragan Archidiecezji Lwowskiej, bp Józef Sebastian Pelczar – ordynariusz przemyski (obecnie święty Kościoła Katolickiego), ks. Jan Czumitta – dziekan z Lubowli. Duże zrozumienie dla polskiej inicjatywy wykazali budapeszteńscy rajcy, do których ks. Wincenty

Danek pisał: *Dzieło to umacniać i pielęgnować będzie przyjaźń, jaka miała miejsce od dawna między narodem polskim i węgierskim, która przelewa się przez wszystkie nici historii węgierskiej. Przyjaźń ta kierowała naszych bohaterów w czasach decydujących zmagań. Z drugiej strony na wieki głosić będzie hojność i cierpliwość Węgrów wobec innych narodów. (M. Józefowicz, ks., Kościół polski w Budapeszcie, Budapeszt 2002, s. 6.)*

W 1915 r. Rada Stołeczna Budapesztu za symboliczną opłatę jednej korony rocznie oddała pod budowę grunt o powierzchni 860 sążni. W uchwale czytamy: *Miasto oddaje tę parcelę tylko w celu wybudowania na niej takich instytucji jak szkoła, dom oświatowy, schronisko i kościół. W przeciwnym razie umowa staje się nieważna, a majątek znajdujący się na tym terenie przechodzi na własność miasta. (Archiwum Ambasady RP w Budapeszcie, Dokument służbowy opracowany w 1952 r.)*

Uroczystości przekazania tego terenu przewodniczył biskup mniejszości narodowych, ordynariusz diecezji Vác, ks. István A. Hanaur. Poświęcenia ziemi, na której miał stanąć polski kościół, dokonał zaś w 1915 roku biskup polowy Legionów Polskich ks. Władysław Bandurski, przybyły do Budapesztu na wizytację II Brygady. Rozpoczęto zbiórkę pieniędzy na budowę. Z powodu zmian politycznych i ekonomicznych (szybki spadek wartości korony), po zakończeniu I wojny światowej zgromadzone fundusze przepadły.

Tablica na ścianie Kościoła Polskiego upamiętniająca bpa lwowskiego Władysława Bandurskiego i poświęcenie działki pod budowę świątyni w 1915 r. [fot. Anna Arkabus-Mázi]

POLONIA, NIE TYLKO WĘGIERSKA

Wydarzenia historyczne negatywnie odbiły się także na możliwościach Polonii węgierskiej. Wielu Polaków wróciło do kraju, a ci, którzy pozostali, nie byli w stanie uskładać potrzebnej kwoty, ponieważ większość z nich nie była zamożna i musiała ciężko pracować na zaspokojenie podstawowych potrzeb swoich rodzin. W tej sytuacji wielką inicjatywą i przedsiębiorczością wykazał się ks. Wincenty Danek.

Postanowił zwrócić się o pomoc do Polonii amerykańskiej. W 1923 roku wyruszył do Stanów Zjednoczonych, gdzie, głosząc kazania w parafiach polskich i węgierskich zebrał na budowę

kościoła 10 tys. dolarów. W tym samym czasie trwała też zbiórka na terenie Węgier i Polski. Polonia węgierska uskładała 150 tys. koron. Dochodziły do tego dary rzeczowe, między innymi od Reinholda Weszyckiego, dyrektora Węgierskiej Fabryki Wyrobów Metalowych i Lamp, polskiego pochodzenia, który ofiarował żyrandol i wieczną lampkę.

W październiku 1925 roku, ks. bp István Breyer poświęcił kamień węgielny. Wykonanie projektu powierzono najwybitniejszemu architektowi okresu secesji na Węgrzech, Aladárowi Árkayowi (zaprojektował między innymi: Budai Vigadó, Ratusz w Mohács, Mały Kościół Najświętszego Serca Jezusowego w Városmajor), który nawiązał współpracę ze znakomitym polskim architektem Adolfem Szyszko-Bohuszem. Myślą przewodnią ich pracy było ukazanie związków polsko-węgierskich na przykładzie architektury Spiszu, gdzie doszło do spotkania kultur obu narodów. W projekcie bryły kościoła znalazły się zatem elementy gotyckich i renesansowych zabytków tego regionu.

14 LISTOPADA 1926

Błogosławieństwa kościoła, 14 listopada 1926 roku dokonał Nuncjusz Apostolski w Budapeszcie, abp Cesare Orsenigo. W uroczystości wzięło udział poselstwo polskie z Zygmuntem Michałowskim na czele [Polska w 1925 nie posiadała ambasady. Najwyższym przedstawicielem Polski był Poseł nadzwyczajny i minister pełnomocny (przyp. red).] Przybyli na nią także przedstawiciele władz węgierskich, rządowych i miejskich. Po uroczystości wysłano telegram do Prymasa Polski kard. Augusta Hlonda o następującej treści: *W uroczystym dniu poświęcenia nowego kościoła polskiego w Budapeszcie, którego dokonał Nuncjusz Apostolski, duchowni polscy oraz Polacy budapeszteńscy z poselstwem na czele przesyłają wyrazy hołdu prosząc Boga o opiekę nad sprawami Kościoła w Polsce i pomoc duchową dla Ojczyzny. (Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie, Korespondencja Kard. Augusta Hlonda z ks. Wincentym Dankiem, AAP III/73)*

KONSEKRACJA

Konsekracja, czyli uroczyste i trwałe poświęcenie budynku świątyni z obrzędem namaszczenia olejem krzyżma świętego, odbyła się w dziesięciolecie Cudu nad Wisłą, czyli 17 sierpnia 1930 roku. Dokonał go Prymas Polski, kard. August Hlond. W mowie powitalnej przedstawiciel Polonii węgierskiej powiedział: ***Dziś więc, kiedy możemy powitać Jego Eminencję wśród grona naszej kolonii polskiej w Budapeszcie, serca nasze przepełnia niezgłębiona radość. Cała nasza kolonia, dzieci, w których przyszłość i wielkość Polski widzisz, młodzież, która jest Twoją najgłębszą troską, starsi, w których ducha polskiego strzeżesz, wszyscy, jak wierna trzoda, stajemy dziś kornie przed Tobą i niesiemy hołd, miłość i wdzięczność za opiekę, za pamięć,***

za przesyłki gwiazdkowe, opłatki, pozdrowienia z Ojczyzny, za przemówienia do nas przez radio, oraz za przybycie Najprzewielebniejszego Księdza Prymasa do naszego polskiego kościoła, ostoi tutejszej polskości, twierdzy niezdobytej przez żywioł obcy, a który był i jest otoczony tak serdeczną opieką Jego Eminencji. Jako dar powitalny składamy przyrzeczenie, że zawsze chcemy zostać wiernymi naukom Jego Eminencji, Bogu i Ojczyźnie. Pobłogosław nam polskim słowem, dziatwie Ci oddanej, naszym rodzicom, braciom i siostrom pobłogosław wszystkim, co Cię kochają i w tęsknych myślach żyją za krajem. Bo polska mowa to jak balsam co koi, jak źródło życia, które leczy rany. Więc Polak pragnie powrócić do swoich, wśród nich odpocząć, gdy będzie sterany. Spocząć, ach spocząć w swej rodzinnej stronie, gdzie się kołyszą żyta na zagonie! *(Polska Kolonia w Budapeszcie gości J.Em. X. Kard. dr A. Hlonda, Prymasa Polski, „Głos Seminarium Zagranicznego", Poznań 1938, nr 4, s. 101–102.)*

SCHRONISKO POLSKIE NA KŐBÁNYI

Opiekę nad kościołem pw. Najświętszej Maryi Panny Wspomożycielki Wiernych i projektowanym przy nim schroniskiem powierzono osobie prawnej – Stowarzyszeniu „Schronisko Polskie na Kőbányi" zatwierdzonemu przez Węgierskie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w 1931 r. *(U. Kaczmarek, Na węgierskiej ziemi, s. 170.)* Nadzór z ramienia Kościoła sprawował zaś Prymas Polski. Warto tutaj zaznaczyć, że budowa kościoła polskiego i rozpoczęcie działalności przypada na czas, który dla Kościoła na Węgrzech nazywany jest okresem renesansu. Kościół posiadał bowiem spore i z czasem rosnące wpływy gospodarcze, oświatowe i organizacyjne *(Por. M. Szymanowski, Represje wobec duchowieństwa katolickiego na Węgrzech w okresie stalinowskim, Katowice 2002.)* Obok kościoła zostało wybudowane schronisko dla starców. Szybko jednak dom ten stał się też ośrodkiem kulturalnym Polonii i z biegiem czasu zaczęto go nazywać „Domem Polskim".

Historia Zgromadzenia Elżbietanek

PRZYJAZD ELŻBIETANEK

W 1933 roku kard. August Hlond zwrócił się z prośbą do przełożonej prowincjalnej Sióstr Elżbietanek, M. Stanisławy Dankowskiej w Poznaniu o przysłanie do Budapesztu sióstr. Miały one zająć się opieką w schronisku dla starców, ale też pracą wśród kolonii polskiej skupionej właśnie na Kőbányi. *(Miriam Zając, elżbietanka, Węgry (1933–1962), „Nasza Przeszłość", t. 55, 1981, s. 464–469.)* Najpierw przyjechały s. Zenona – Teresa Najdek (24 V 1881–14 X 1965) jako przełożona

konwentu i kucharka, s. Aleksandra – Marta Szczepańska (9 I 1906 – 28 I 1987) jako zakrystianka i opiekunka starców oraz s. Aquina – Stanisława Karolczak (5 XI 1907–19 XI 1982) z zawodu nauczycielka, która zajęła się nauką języka i historii Polski wśród dzieci z rodzin polskiego pochodzenia. Ze względu na ogrom pracy po jakimś czasie dojechały jeszcze s. Flawiana – Elżbieta Śmigiel (25 V 1893–24 VII 1962) i s. Scholastyka – Joanna Zawierucha (8 V 1910–5 V 1988) nauczycielka. (U. Kaczmarek, Na węgierskiej ziemi, s. 170)

Część domu została przeznaczona na klasztor, w innej siostry pielęgnowały starców, zaś w pozostałej części znajdowały się pomieszczenia służące stowarzyszeniom młodzieżowym i robotniczym, których kilka powstało przed II wojną światową.

DUSZPASTERSTWO I DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNA

Przy kościele rozwinęły swoją działalność m.in. Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej, Harcerstwo Polskie, organizacja „Stół Polski", „Ranna Jutrzenka" oraz Związek Robotników Polskich w Budapeszcie. Kościół polski bardzo szybko objął swoim działaniem prawie wszystkie dziedziny życia budapeszteńskiej Polonii, poczynając od troski o życie duchowe a na działalności społeczno-kulturalnej kończąc. Kościół stał się miejscem spotkań, wspólnego manifestowania przywiązania nie tylko do religii przodków, ale również do tradycji i kultury polskiej. Dom Polski przy kościele szybko stał się ośrodkiem polskości, miejscem wszelkiego rodzaju spotkań, zabaw, wygłaszania referatów oraz urządzania przedstawień. Tam też siostra uczyła języka polskiego, nauka przebiegała na dwóch poziomach: pierwszy elementarny i drugi wyższy. W latach 1932–1938 na dwustopniowych kursach było rocznie ok. 100 uczniów. *(Miesięcznik „Msza Święta", nr 1, Poznań 2002.)* Dzieci chętnie się uczyły języka polskiego, a poza nauką również – poprzez różnego rodzaju działalność kulturalno-rozrywkową – były możliwości dalszego rozwoju i krzewienia mowy

Pierwsze spotkanie Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej w Budapeszcie

Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej po Akademii 3 Maja (1939 r.)

polskiej. Obok akademii rocznicowych związanych ze świętami narodowymi rokrocznie miały miejsce: spotkania z okazji Bożego Narodzenia i opłatek, spotkania na Wielkanoc, procesje na Boże Ciało czy „pączki". *(U. Kaczmarek, Na węgierskiej ziemi, s. 1173.)* Nie dziwi więc zdanie ówczesnych: *Kościół Polski jakby kawał Ojczyzny, tu przeniesiony. Mała przestrzeń ziemi zamknięta murami tworzy ›wyspę eksterytorialną‹ jedyną na Węgrzech. Jak wielkie wzruszenie ogarnia przybysza, gdy w kościele rozlegnie się „Boże, coś Polskę" lub słyszy się pieśni polskie intonowane przez kobiety i mężczyzn, którzy od lat kilkudziesięciu nie widzieli Polski. A tu nastrój kościoła jakby żywcem gdzieś spod Nowego Targu, Mszany czy Sącza. (Wieści Polskie, Budapeszt 27 I 1943 r.)*

Kościół i Dom Polski stały się miejscem, gdzie Polacy przychodzili nie tylko zaczerpnąć polskości, ale też często zwracali się do księdza i sióstr o pomoc. W swoim sprawozdaniu do Prymasa kard. Augusta Hlonda, ks. W. Danek pisze: *Największą bolączką kolonii jest skrajna bieda, wielu bezrobotnych i niezdolnych do pracy Rodaków, którym musimy przychodzić z pomocą. (AAG, AAP III/73).*

DRUGA WOJNA ŚWIATOWA

W latach II wojny światowej siostry, podobnie jak polskie rodziny z Kőbányi, zajęły się niesieniem pomocy uchodźcom z Polski. Niejednokrotnie udzielały schronienia i pomocy polskiej konspiracji. Kościół Polski stał się centrum polskiego życia patriotycznego na Węgrzech, miejscem wielu uroczystości, oparciem i ostoją nadziei tysięcznej rzeszy wychodźstwa wojennego. Kościół był także skupiskiem legalnej opozycji węgierskiej, która manifestacyjnie solidaryzując się z Polakami, demonstrowała również przeciw własnemu rządowi, i przeciw Niemcom, co trwało przez cały czas wojny, do puczu faszystowskiego w październiku 1944 roku. *(M. Wieliczko, Ksiądz Wincenty Danek (1870–1945), Lublin 1996, s. 182.)* Najcięższy czas faszystowskiego terroru na przełomie 1944 i 1945 roku śmiertelnie chory ks. W. Danek przeżył w ukryciu pod opieką sióstr Elżbietanek. Przed nadejściem frontu rosyjskiego s. Aleksandra wróciła do Polski, w 1945 roku wróciła także s. Scholastyka, natomiast s. Aquina dostała się przez Rzym do Jerozolimy. W Budapeszcie zostały dwie najstarsze wiekiem siostry. W czasie walk o wyzwolenie Budapesztu Kościół Polski i Dom Polski znalazły się na osi

Zaangażowani w pomoc uchodźcom polskim podczas II wojny światowej: hr. Szapáry Erzsébet (trzecia z lewej), hr. Károlyi Józsefné (czwarta z lewej) oraz ks. Varga Béla (pierwszy z lewej)

radzieckiego natarcia, od wschodnich przedmieść Budapesztu, wieża stała się celem dla artylerii. Spłonął jej szczyt, przestrzelono dach i wschodnią ścianę świątyni, a po wyzwoleniu całość ograbiono.

PO 1945

Podobnie jak w wielu innych krajach Europy Środkowej i Wschodniej, pierwsze lata powojenne na Węgrzech, to czas podjęcia zakrojonych na dużą skalę działań wymierzonych w gospodarczą, publiczną oraz oświatową działalność wszystkich większych wspólnot religijnych, a Kościoła katolickiego w szczególności. **27 kwietnia 1945 roku po pełnym trudów życiu zmarł w aurze świętości ks. Wincenty Danek.** Duszpasterstwo na Kőbányi powierzono jezuicie, ks. Michałowi Oramusowi, do niedawna mającemu na Węgrzech status internowanego. Naprawił on większe szkody wyrządzone przez wojnę, przywrócił działalność schroniska i szkółki polskiej. Po roku został odwołany do Polski, a jego obowiązki na kolejne dwa lata przejął inny internowany wcześniej kapłan, salezjanin, ks. Erazm Malczyk. W tym czasie prowadzone były dalsze prace remontowe, a ściany kościoła otrzymały piękną polichromię, wykonaną przez artystę malarza Karola Malczyka, brata ks. Erazma.

Nadeszły jednak lata 50, które zapisały się czarną kartą w życiu Kościoła na Węgrzech. Węgierska Partia Komunistyczna po likwidacji politycznych rywali odkryła w Kościele najpotężniejszego przeciwnika systemu demokracji ludowej. Dlatego też organizacje państwowe i społeczne uznały walkę z Kościołem za nadrzędne zadanie. *(K. Kaczmarek, Prawda i kłamstwo – Prymas Węgier József Mindszenty, Poznań – Warszawa 2002, s. 167.)*

Po zakończeniu przez komunistyczne władze akcji nacjonalizacji prowadzonych dotąd przez Kościół szkół i innych placówek oświatowych, podjęto działania mające na celu radykalne ograniczenie wpływów duchowieństwa na społeczeństwo. *(M. Szymanowski, Represje wobec duchowieństwa katolickiego na Węgrzech w okresie stalinowskim, Katowice 2002.)* Uchwała Centralnego Kierownictwa Węgierskiej Partii Robotników poświęcona zagadnieniu „potęgowania się kreciej roboty klerykalnej reakcji" zobowiązywała członków partii do niewysyłania dzieci na lekcje religii, zakazywała uczestnictwa w życiu kościelnym i Mszach Świętych. W tym też czasie udało się komunistom doprowadzić do rozwiązania 23 zakonów męskich i 40 zakonów żeńskich, w których było ok. 12,5 tys. zakonnic i zakonników. Zgodę na kontynuowanie działalności otrzymały tylko cztery zakony (benedyktyni, pijarzy, franciszkanie i siostry szkolne). Każdy z nich miał prawo grupować, nie więcej niż 60 braci (sióstr), przyjmując corocznie do nowicjatu 1-2 osoby. Zakonnicy i zakonnice, którzy znaleźli się poza narzuconym limitem, mogli podjąć pracę duszpasterską w parafiach, przejść do „cywilnego życia" lub nielegalnie emigrować. Członkowie pozostałych

Wspólnota sióstr w Budapeszcie (1933–1962) (od lewej): s. Akwina Karolczak, s. Flawiana Śmigiel, s. Przełożona konwentu – Zenona Najdek, s. Aleksandra Szczepańska, s. Scholastyka Zawierucha

zakonów (zwłaszcza jezuici i paulini) stali się obiektem znacznie ostrzejszych represji (więzienia, obozy pracy przymusowej). *(M. Szymanowski, Represje wobec duchowieństwa katolickiego na Węgrzech w okresie stalinowskim, Katowice 2002.)*

NACJONALIZACJA I ZAMKNIĘCIE DOMU POLSKIEGO

Prześladowania nie mogły nie dotknąć i Polskiego Kościoła. W roku 1950 należące do kompleksu kościelnego nieruchomości upaństwowiono, a siostry usunięto. Majątek przejął skarb państwa. Wzniesiono mur oddzielający kościół od reszty budynków, a w Domu Polskim urządzono państwowy przytułek dla starców. Kardynał A. Hlond tak pisał do ss. Elżbietanek: *Pamiętajcie, że gdy wam będzie ciężko spełniać swą misję za granicą dla uratowania Polskiego Kościoła, tak ważnej placówki polskości, porównajcie wówczas wasze bóle do cierpienia Chrystusa, a wszelkie wasze zmartwienia zmaleją i wtedy nabierzecie sił do dalszej walki. (Miriam Zając, elżbietanka, Węgry (1933–1962), s. 467.)*

24 VII 1962 roku zmarła s. Flawiana, a przybyłe z Polski na pogrzeb siostry zlikwidowały dom zakonny i zabrały do kraju s. Zenonę.

SIOSTRY ELŻBIETANKI PRACUJĄCE W KOŚCIELE POLSKIM W BUDAPESZCIE

IMIĘ I NAZWISKO	MIEJSCE URODZENIA	DATA WSTĄPIENIA	I. ŚLUBY	ŚLUBY WIECZ.
Zenona Teresa Najdek CSSE	Pakosław k. Szamotuł	24. 05. 1908	25. 07. 1917	
Aleksandra Marta Szczepańska CSSE	Szczepankowo k. Lubawy	27. 04. 1924	20. 07. 1926	28. 07. 1931
Aquina Stanisława Karolczak CSSE	Bövingshausen Dortmund	10. 09. 1931	10. 08. 1933	30. 08. 1938
Flawiana Elżbieta Śmigiel CSSE	Raczyce k. Odolanowa	18. 05. 1915	29. 07. 1918	14. 07. 1925
Scholastyka Joanna Zawirucha CSSE	Kwieciszewo k. Mogilna	03. 08. 1931	17. 07. 1935	08. 09. 1940

Kolejni duszpasterze węgierscy byli jedynie rektorami kościoła filialnego, bo do takiej rangi sprowadzono tak ważną dla Polaków świątynię. Wciąż rosnąca laicyzacja społeczeństwa sprawiła, że większość ludzi przestała chodzić do kościoła w obawie przed represjami. Potem przyzwyczaili się do tego i nie przekazywali wiary swoim dzieciom. W końcu lat osiemdziesiątych tylko 4-5 % katolików uczestniczyło w Mszy św. niedzielnej. Wydaje się, że w minionym okresie – obok propagandy ateistycznej – głównym źródłem obojętności religijnej, odchodzenia od Kościoła był nihilizm w dziedzinie wartości, rozbicie wspólnot różnego rodzaju, wreszcie zanik więzi społecznych. Kościół katolicki w latach siedemdziesiątych i w połowie lat osiemdziesiątych XX wieku był stale uciskany, pozbawiony praw i możliwości, które w państwie demokratycznym automatycznie mu przysługują. Wolność indywidualnej praktyki religijnej w latach osiemdziesiątych nadal była ograniczana. Wychowanie szkolne miało za cel zlikwidowanie praktyk religijnych. Wierzący stanowili podrzędną kategorię społeczeństwa, przez co nie mogli pełnić znaczących ról kierowniczych, np. nie mogli zajmować się wychowaniem młodzieży itp. *(Pal Attila Illes, Czy obcięte drzewo zazieleniło się? (Kościół węgierski w okresie miękkiej dyktatury Jánosa Kádára), Między komunizmem a integracją, Społeczeństwa i Kościoły Europy Środkowej, Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej Szczecin, 8-9 czerwca 2001 r., red. K. Kowalczyk, A. Kubaja, R. Wróblewski, Szczecin 2001, s. 43.)* Polacy, przybywając na Węgry, znaleźli się w sytuacji wchodzenia w nowe społeczeństwo o większym stopniu laicyzacji. Rezygnowali z dotychczasowych wartości często z konieczności odnalezienia się w nowym społeczeństwie i przestania bycia obcym *(U. Kaczmarek, Na węgierskiej ziemi, s. 216.)* Kościół zachował nazwę „polski", ale niestety coraz mniej Polaków uczestniczyło w niedzielnych Mszach św., zamarło też życie kulturalne, jakie się przy kościele toczyło.

ODRODZENIE PARAFII I JEJ ROZWÓJ

Zasadniczy przełom nastąpił w pamiętnym roku 1989, roku zmiany systemów politycznych w tzw. krajach demokracji ludowej. Obowiązki duszpasterskie powierzono wtedy **ks. Maciejowi Józefowiczowi.** Był to pierwszy po czterdziestu latach ksiądz z Polski. W latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych pracowało na Węgrzech wielu robotników z Polski na tzw. kontraktach. W każdą niedzielę na dwóch Mszach św. gromadziły się tłumy Polaków, głównie mężczyzn z zakładów budowy wagonów, zakładów metalowych, pracowników branży budowlanej czy handlujących na „Lengyel Piac". Dla nich kościół był namiastką domu rodzinnego, Ojczyzny i miejscem spotkań. To właśnie dzięki ich pomocy i zaangażowaniu udało się rozpocząć remont kościoła i plebanii. Ksiądz Maciej Józefowicz w czasie porządkowania dokumentów parafialnych i rozmów ze starszymi Polakami odkrył, jak wielkim skarbem dla Pola-

Odzyskany Dom Polski

ków jest kościół na Kőbányi i rozpoczął starania o stałych gospodarzy tego polskiego ośrodka na obczyźnie. Tak pisał do ówczesnego Ambasadora RP w Budapeszcie: *W dawnym naszym Schronisku dla starców obecnie mieści się Stołeczny Dom Starców, w kościele odprawia się Mszę św. po węgiersku, a w niedzielę, gdy przychodzi tam kilkuset polskich robotników, tu osiadłych Polaków lub Węgrów pochodzenia polskiego, węgierski ksiądz odprawia Mszę św. łamaną polszczyzną. Uprzejmie proszę rozpatrzyć, czy nie istniałaby możliwość, aby ten kościół na nowo stał się kościołem polskim, aby na plebanii mieszkał polski ksiądz, aby święta polskie i kościelne były obchodzone po polsku (Archiwum parafii pw. NMP Wspomożycielki Wiernych w Budapeszcie, Akta parafialne, List do Ambasadora RP w Budapeszcie, 20. 02. 1989 r.)*

Chrystusowcy

Za zgodą Prymasa Polski kard. Józefa Glempa, we wrześniu 1990 roku opiekę nad Kościołem objęli Księża Chrystusowcy z Poznania, duchowi synowie jej konsekratora Kard. Augusta Hlonda.

Pierwszym, który przyjechał do Budapesztu był ks. Józef Wojda SChr, który jako doświadczony misjonarz z zapałem przystąpił do organizowania na nowo tej tęt-

niącej niegdyś życiem duchowym i kulturalnym parafii. Zajął się rozpoczętymi pracami nad renowacją kościoła, starał się o zwrot zagrabionego przez państwo majątku. Oprócz prac zewnętrznych, rozpoczął też pracę nad duszami Polaków poprzez systematyczną katechizację, organizowanie nabożeństw i Mszy św. tak, aby zaspokoić potrzeby duchowe Polaków. Trwały też starania poparte przez Prymasa Polski, o erygowanie tej parafii jako Polskiej Parafii Personalnej, gdyż takiego statusu nigdy nie miała. Prymas Węgier z sympatią odniósł się do próśb o erygowanie nowej parafii, zaznaczając, że jest to ważne ze względu na planowaną wizytę Ojca Świętego na Węgrzech.

POLSKA PARAFIA PERSONALNA

28 listopada 1991 roku Prymas Węgier László Paskai erygował Polską Parafię Personalną w Budapeszcie. W dekrecie napisał: *Obecny pasterz polskich wiernych kard. Józef Glemp Prymas Polski zwrócił się z prośbą o utworzenie parafii personalnej. Ową prośbę przyjęliśmy z radością i na mocy prawa kanonicznego (KPK 518) utworzona zostaje Polska Parafia Personalna pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny Wspomożycielki Wiernych, którą Jego Eminencja kard. Józef Glemp powierzył pierwszemu proboszczowi ks. Józefowi Wojdzie, tę nominację uznajemy i przyjmujemy, że wierni przebywający na terenie diecezji Esztergom będą należeć do tej parafii. Z okazji utworzenia Polskiej Parafii Personalnej udzielam z głębi serca Bożego błogosławieństwa i proszę o opiekę Matki Bożej Wspomożycielki Wiernych dla wiernych tejże parafii, aby utworzenie tej nowej parafii wzmacniało braterskie więzi narodu polskiego i węgierskiego. (AP, Dekret erygujący Polską Parafię Personalną pw. Najświętszej Maryi Panny Wspomożycielki Wiernych w Budapeszcie z dnia 17.11.1991 r.)* Depesze gratulacyjne z tej okazji nadeszły z Watykanu i od pierwszego premiera demokratycznych Węgier – Józefa Antala.

Pierwszym proboszczem Polskiej Parafii Personalnej w Budapeszcie został ks. Józef Wojda SChr. Zatroszczył się o odrodzenie życia duchowego w Polskim Kościele. Oprócz odprawiania Mszy św. i nabożeństw w języku polskim, zadbał o systematyczną naukę religii w Szkole Polskiej przy Ambasadzie RP w Budapeszcie, prowadził duszpasterstwo dla studentów oraz spotkania grupy ministrantów. W okresie Bożego Narodzenia przywrócił tradycję odwiedzin kolędowych w rodzinach polskich i polsko-węgierskich, a nawet w hotelach. Oprócz pracy duszpasterskiej nieustannie troszczył się także o przywrócenie kościołowi dawnej świetności. Wyremontowany został dach świątyni, zrobiono nową elewację zewnętrzną i odnowiono polichromię wewnątrz kościoła. Prace remontowe w kościele, a także na plebanii i w Domu Polskim, przywróciły budynkom ich dawną świetność i funkcje, aby na nowo stały się miejscem, w którym Polacy mogą zaczerpnąć ducha Ojczyzny i czuć się jak u siebie.

KAPŁANI PRACUJĄCY W KOŚCIELE POLSKIM W BUDAPESZCIE

LP	IMIĘ I NAZWISKO	MIEJSCE URODZENIA	ŚWIĘCENIA	PRACA W POLSKIM KOŚCIELE
1.	Wincenty Danek	Stryj	1901 Lwów	1908–1945 kapelan Kolonii Polskiej
2.	Julian Brylik		1892 Włocławek	1929 emeryt pomocnik
3.	Karol Raczyński			emeryt pomocnik
4.	Ludwik Kściuczyk SVD	Monkołowice	26. 05. 1927 St. Gabriel	1939–1942 pomocnik
5.	Władysław Chowaniec	Jawiszowice	1930 Kraków	1943–1945 rektor
6.	Leon Misiuda	Miechowice	15. 06. 1940 Esztergom	1943–1945 pomocnik
7.	Michał Oramus SJ	Siepraw	13. 06. 1942 Szeged	1945–46, kapelan sióstr, rektor Kolonii P.
8.	Dr Erazm Malczyk SDB	Barwałd Śr.	Kraków	1946–1949 rektor
9.	Vámos József SDB			współpracownik
10.	Bánhidai János SDB			współpracownik
11.	Szepesi Jenő SDB	Csongrád	1940 Esztergom	1945–1947 współpracownik
12.	Karol Dragosz	Budapeszt	01. 07. 1912 Budapeszt	1948–1950 pomocnik 1950–1969 rektor
13.	Maklári Lajos			rektor
14.	Bogdán Ferenc	Beled	19. 06. 1938 Budapeszt	1969–1977 rektor
15.	Parádi Gyula		14. 06. 1953 Esztergom	1977–1987 rektor
16.	Siményi Ferenc			1987–1989 rektor
17.	Maciej Józefowicz	Legnica	31. 05. 1975 Wrocław	1989–1990 rektor
18.	Józef Wojda SChr	Zasłońce	15. 04. 1956 Poznań	1990–1992 proboszcz

KAPŁANI PRACUJĄCY W KOŚCIELE POLSKIM W BUDAPESZCIE

LP	IMIĘ I NAZWISKO	MIEJSCE URODZENIA	ŚWIĘCENIA	PRACA W POLSKIM KOŚCIELE
19.	Jan Szczykowski SChr		11. 05. 1988 Poznań	1992–1993 proboszcz
20.	Piotr Dzikowski SChr	Szczecin	17. 05. 1987 Poznań	1993–1993 proboszcz
21.	Marek Zygadło SChr	Nysa	16. 05. 1989 Poznań	1993–1998 proboszcz
22.	Zbigniew Czerniak SChr	Nowa Sarzyna	21. 05. 1996 Poznań	1998–2003 proboszcz
23.	Leszek Kryża SChr	Luzino	21. 05. 1991 Poznań	2003–2011 proboszcz
24.	Karol Kozłowski SChr	Gniezno	23. 05. 1990 Poznań	2011–2014 proboszcz
25.	Krzysztof Grzelak SChr	Stargrad Szczeciński	25. 05. 1993 Poznań	2014– proboszcz

BRACIA ZAKONNI SCHCR PRACUJĄCE W KOŚCIELE POLSKIM W BUDAPESZCIE

LP	IMIĘ I NAZWISKO	MIEJSCE URODZENIA	I. ŚLUBY	ŚLUBY WIECZ.	PRACA W P. KOŚCIELE
1.	Piotr Kaczówka SChr	Tarnów	19. 03. 1989	23. 04. 1995	1994
2.	Wiesław Osuch SChr	Aleksandrów	19. 03. 1988	10. 04. 1994	1991–1995
3.	Wawrzyniec Sobiecki SChr	Czermno	19. 03. 1961	10. 04. 1966	1995–1998

SIOSTRY

Odradzające się życie Parafii wiązało się ze wzrostem liczby wiernych, a co za tym idzie wzrostem potrzeb, na które trzeba było odpowiedzieć. W 2000 roku ówczesny proboszcz – ks. Zbigniew Czerniak zwrócił się z prośbą do przełożonej generalnej Sióstr Misjonarek Chrystusa Króla, o przysłanie do pracy w Polskim Kościele dwóch sióstr. W swojej prośbie pisał: *Nasza parafia jest placówką specyficzną tzn. jest jedyną polonijną parafią na całych Węgrzech i ogarnia opieką duszpasterską wszystkich Polaków i rodziny polsko–węgierskie żyjące w tym kraju. Węgry przez wiele lat poddawane były procesowi laicyzacji, co odbiło się bardzo negatywnie na życiu rodzinnym i dokonało ogromnych spustoszeń duchowych. Kryzys ten nie ominął także naszych rodaków. Owocem tej laicyzacji jest także ogromny kryzys powołań kapłańskich i zakonnych. W pracy duszpasterskiej pomimo zaangażowania wielu świeckich, obecność sióstr jest bardzo potrzebna. Doświadczenie sióstr w katechizacji, w pracy z dziećmi i młodzieżą, a także z ludźmi w podeszłym wieku oraz ich praca w zakrystii sprawia, że w miejscach, gdzie pracują siostry zakonne ożywia się parafia i poprzez nie Pan Bóg pozwala wielu ludziom odnaleźć drogę do zbawienia.*

Przełożona generalna pozytywnie odpowiedziała na prośbę proboszcza i 17 sierpnia 2000 roku do Budapesztu przybyły dwie siostry: Siostra Małgorzata Kuziak oraz siostra Małgorzata Pomersbach. Siostry włączyły się w życie parafii podejmując wieloraką posługę. Siostra Małgorzata Kuziak katechizowała w Szkole Polskiej przy Ambasadzie RP, pracowała także w sobotnim przedszkolu dla dzieci polonijnych. Dzieci uczęszczające na zajęcia do tego przedszkola to pokolenie polskich emigrantów, którzy w

Pierwsze siostry ze Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Chrystusa Króla w Budapeszcie (od lewej): s. Małgorzata Kuziak, s. Anna Tobiasz, s. Bernadetta Boratyn

25. Rocznica przyjazdu do Budapesztu Sióstr Misjonarek Chrystusa Króla 18 stycznia 2026. [fot. Barbara Pál]

wielu wypadkach utracili kontakt z Kościołem. Starała się zatem angażować dzieci i młodzież w życie parafii. Siostra Małgorzata Pomersbach pracowała w parafii jako zakrystianka. Poza pracą w kościele, głównym zadaniem siostry było wyszukiwanie i odwiedzanie starszych i samotnych Polaków. Zaczęły także wydawać niedzielny biuletyn *Quo Vadis,* a w roku 2003 rozpoczęto wydawanie kwartalnika o tym samym tytule. Kolejne Siostry Misjonarki z zaangażowaniem kontynuują i rozwijają dzieła swoich poprzedniczek aż do dziś.

SIOSTRY MISJONARKI CHRYSTUSA KRÓLA DLA POLONII ZAGRANICZNEJ PRACUJĄCE W KOŚCIELE POLSKIM W BUDAPESZCIE

LP	IMIĘ I NAZWISKO	MIEJSCE URODZENIA	I. ŚLUBY	ŚLUBY WIECZ.	PRACA W P. KOŚCIELE
1.	Małgorzata Kuziak MChR	Szczecin	15. 07. 1990	15. 08. 1995	2000–2004
2.	Małgorzata Pomersbach MChR	Zabrze	03. 05. 1999	15. 08. 2004	2000–2003

SIOSTRY MISJONARKI CHRYSTUSA KRÓLA DLA POLONII ZAGRANICZNEJ PRACUJĄCE W KOŚCIELE POLSKIM W BUDAPESZCIE

LP	IMIĘ I NAZWISKO	MIEJSCE URODZENIA	I. ŚLUBY	ŚLUBY WIECZ.	PRACA W P. KOŚCIELE
3.	Bernadetta Boratyn MChR	Łańcut	03. 05. 2000	15. 08. 2005	2003–2006
4.	Anna Tobiasz MChR	Bochnia	03. 05. 1993	15. 08. 1998	2004–2007
5.	Agnieszka Noga MChR	Robczyce	03. 05. 2002	15. 08. 2007	2006–2007
6.	Agnieszka Syczewska MChR	Nowy Dwór Gd.	25. 08. 2002	15. 08. 2007	2007–2009
7.	Danuta Musiał MChR	Nakło	03. 05. 1978	03. 05. 1984	2007–2008
8.	Edyta Selech MChR	Zamość	03. 05. 1999	15. 08. 2004	2008–2009
9.	Małgorzata Jamrozik MChR	Kraków	03. 05. 1993	15. 08. 1998	2009–2012
10.	Magdalena Zapart MChR	Tarnów	15. 07. 2007	15. 08. 2012	2009–2010
11.	Weronika Jaworska MChR	Strzyżów	03. 05. 1992	15. 08. 1998	2010–2014
12.	Eugenia Baranowa MChR	Vilnius	03. 05. 2000	15. 08. 2005	2011–2016
13.	Anna Chruścielska MChR	Koło	03. 05. 1991	15. 08. 1996	2014–2019
14.	Agnieszka Noga MChR	Robczyce	03. 05. 2002	15. 08. 2007	2019–2020
15.	Weronika Jaworska MChR	Strzyżów	03. 05. 1992	15. 08. 1998	2015–
16.	Stanisława Kwiręg MChR	Konin		15. 08. 2003	2020–

NAJŚWIĘTSZA MARYJA PANNA WSPOMOŻYCIELKA WIERNYCH

Zwycięstwo, gdy przyjdzie, będzie zwycięstwem Matki Najświętszej

Te prorocze słowa wypowiedział na łożu śmierci 22 października 1948 roku kardynał **August Hlond** (prymas Polski w latach 1926–1948), w czasie, gdy w Polsce umacniał się system komunistyczny, a walka z Kościołem stawała się coraz bardziej bezwzględna. W chwili, gdy przyszłość mogła wydawać się pozbawiona nadziei, Prymas wskazywał na Maryję jako Tę, przez którą przyjdzie ostateczne zwycięstwo dobra.

Reprodukcja litograficzna (Księgarnia Świętego Wojciecha, Poznań) portretu kardynała Augusta Hlonda, wykonanego przez Efrema Marię z Kcyni (Stanisława Klawittera). Około roku 1935 [AlexLH1972, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons]

Postaci i związku kardynała Hlonda z utworzeniem i podtrzymywaniem Polskiego Kościoła w Budapeszcie nie sposób przecenić. Otaczał tę świątynię i skupioną wokół niej kolonię polską szczególną opieką. 17 sierpnia 1930 roku dokonał jej konsekracji a księża Chrystusowcy (włącznie z obecnym proboszczem ks. Krzysztofem Grzelakiem) z powołanego przez kardynała Hlonda, Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej, od 1990 roku spełniają opiekę duszpasterską nad Polakami na Węgrzech.

Związek tego prymasa Polski z budapeszteńskim kościołem ma jednak jeszcze bardziej bezpośredni wymiar.

August Hlond był salezjaninem, a więc duchowym synem św. Jana Bosko, wielkiego wychowawcy młodzieży i niestrudzonego apostoła Maryi Wspomożycielki Wiernych. Sam również pozostawał Jej gorącym czcicielem i to właśnie **Maryja Wspomożycielka Wiernych** *(Beatae Virginis Mariae Auxilium Christianorum)* została Patronką Kościoła Polskiego w Budapeszcie.

Korzenie tego wezwania sięgają pierwszych wieków chrześcijaństwa, kiedy Maryję nazywano *orędowniczką i wspomożycielką dla grzeszników i nieszczęśliwych* (św. Efrem, diakon i doktor Kościoła (zm. 373) i *Wspomożycielką rodzaju ludzkiego* (św. Grzegorz z Nazjanzu, patriarcha Konstantynopola i doktor Kościoła (zm. ok. 390), odnosząc

się do Maryi jako źródła pomocy poprzez wszechpośrednictwo łask. Z czasem, tytuł ten zaczął wyrażać również wiarę w szczególną opiekę Maryi nad całym Kościołem, zwłaszcza w momentach zagrożenia i prześladowania. Z kultem Wspomożycielki łączono m.in. zwycięstwa nad Imperium Osmańskim pod Lepanto w 1571 roku oraz pod Wiedniem w 1683 roku, a także uwolnienie papieża Piusa VII z niewoli napoleońskiej. Po bitwie pod Lepanto, uznawanej za przełomową w historii świata, Papież św. Pius V, dodał do Litanii Loretańskiej wezwanie: *Wspomożenie wiernych, módl się za nami a* Pius VII, przypisując swoje ocalenie wstawiennictwu Maryi, ustanowił dekretem z 15 września 1815 roku święto Najświętszej Maryi Panny Wspomożenia Wiernych. Wyznaczył jego obchody na 24 maja, w rocznicę swego powrotu do Rzymu w 1814 roku. Początkowo święto obchodzono w Rzymie i Państwie Kościelnym, a następnie kult rozszerzał się na kolejne kraje. Jego największym apostołem stał się wspomniany wyżej, św. Jan Bosko, który w Maryi Wspomożycielce widział Matkę i Opiekunkę wszystkich swoich dzieł. Z jego inicjatywy powstała w Turynie bazylika Jej poświęcona, a kult Wspomożycielki stał się jednym z najważniejszych elementów duchowości salezjańskiej.

W budapeszteńskiej świątyni dostrzegamy jednak interesujący szczegół. Jej wezwanie odwołuje się do Maryi Wspomożycielki Wiernych, lecz ikona umieszczona nad tabernakulum w ołtarzu głównym odpowiada typowi ikonograficznemu **Najświętszej Maryi Panny Nieustającej Pomocy,** po łacinie *Sancta Mater de Perpetuo Succursu.* Są to dwa odrębne tytuły maryjne, choć oba mówią o tej samej macierzyńskiej trosce Maryi i Jej gotowości do niesienia pomocy człowiekowi.

Ikona Matki Bożej Nieustającej Pomocy należy do tradycji bizantyjskiej. Przedstawia Maryję trzymającą Dzieciątko Jezus, które spogląda ku archaniołom Michałowi i Gabrielowi, ukazującym narzędzia Jego przyszłej Męki. Jezus szuka schronienia w ramionach Matki, natomiast Maryja kieruje wzrok ku modlącemu się człowiekowi, jakby zapewniała go o swojej obecności jednocześnie wskazując na Chrystusa. Kult tej ikony został szczególnie rozpowszechniony przez redemptorystów po tym, jak w 1865 roku papież Pius IX powierzył ich opiece cudowny wizerunek. Liturgiczne wspomnienie Matki Bożej Nieustającej Pomocy obchodzone jest 27 czerwca.

Różnica między tytułem świątyni a typem ikony w głównym ołtarzu nie odbiera temu miejscu jego duchowej spójności. Przeciwnie, oba wezwania wzajemnie się dopełniają. Maryja Wspomożycielka Wiernych przypomina o swojej opiece nad Kościołem i wspólnotą, zaś Matka Boża Nieustającej Pomocy pochyla się nad każdym człowiekiem, który szuka pocieszenia i ratunku. Po stu latach Kościół Polski w Budapeszcie pozostaje więc nie tylko świadkiem historii Polaków na Węgrzech, lecz także żywym znakiem nadziei wyrażonej w ostatnim proroctwie kardynała Augusta Hlonda: zwycięstwo, gdy przyjdzie, będzie zwycięstwem Matki Najświętszej.

WNĘTRZE ŚWIĄTYNI

Kościół jest jednonawową świątynią z półkolistą absydą. Długość budynku wynosi ok. 20 m, szerokość 14 m, a wysokość 10 m. W nawie zastosowano sklepienie kolebkowe podwieszane, typu „rabica". Mniej więcej w dwóch trzecich wysokości umieszczony jest chór organowy, pod którym znajduje się wejście do bocznej kaplicy, usytuowanej w przyziemiu wieży kościelnej. Naprzeciw wejścia znajduje się wykonany z marmuru neoromański ołtarz główny z tabernakulum. Ciekawostką jest fakt, że ks. Wincenty Danek „otrzymał" ołtarz od swojego dobrego kolegi, przełożonego Zakonu Jezuitów w Budapeszcie, kiedy ci wymieniali ołtarz w jezuickim kościele Najświętszego Serca Jezusowego. W antepedium ołtarzowym znajduje się bowiem gipsowa kopia sarkofagu wielkiego św. Jezuity i Polaka: Stanisława Kostki. Oryginał rzeźby i relikwie św. Stanisława Kostki znajdują się w rzymskim kościele oo. Jezuitów pod wezwaniem św. Andrzeja na Kwirynale.

Nad tabernakulum umieszczona jest stara, malowana na desce ikona Matki Bożej Nieustającej Pomocy (patrz wyżej.). Mozaiki retabulum ołtarzowego wykonał parafianin, artysta malarz Ferenc Barth. Jego dziełem jest również tryptyk różańcowy na balustradzie chóru organowego. W ołtarzu umieszczone są relikwie św. Jozafata i św. Bazylissy, męczenników. Wieczną lampkę ufundował Reinhold Weszycki, jeden z

Ołtarz główny z obrazem Matki Bożej Nieustającej pomocy [fot. Barbara Pál]

Fragment witraża z motywem Najświętszego Serca Pana Jezusa w prezbiterium [fot. Anna Arkabus-Mázi]

protektorów kościoła. Ofiarował on także wielki żyrandol, który jednak po wojnie zaginął. Obecny żyrandol oraz kinkiety z motywem orła w koronie zostały ufundowane przez robotników polskich w roku 1990. Witraże w prezbiterium z motywami Najświętszego Serca Pana Jezusa oraz Niepokalanego Serca Maryi stanowią fundację rodziny Niedziwulskich oraz kapłana pracującego na Kőbányi, który swoje nazwisko utajnił. Po lewej stronie łuku tęczowego, nad ołtarzem bocznym, znajduje się olejny obraz Matki Boskiej Częstochowskiej z XIX wieku, który najprawdopodobniej przywiózł ze Lwowa ks. Wincenty Danek. Po przeciwległej stronie, nad prawym ołtarzem bocznym, umieszczono obraz Miłosiernego Pana Jezusa, który został przywieziony z Polski przez pielgrzymów. Figura Matki Bożej Fatimskiej również jest darem z pielgrzymki do Fatimy. Z prezbiterium przez drzwi znajdujące się po lewej stronie wchodzi się do zakrystii. Jest ona wbudowana w parter dzwonnicy, na której znajduje się ważący 200 kg dzwon. Z zakrystii można wyjść na taras plebanii. Po powrocie do nawy kościoła należy zwrócić uwagę na piękne neogotyckie witraże, wyobrażające wspólnych dla polskiej i węgierskiej historii błogosławionych i świętych. Po lewej stronie (w kierunku chóru) przedstawiają one: św. Melchiora Grodzieckiego, jednego z trzech męczenników z Koszyc, św. Kazimierza Królewicza, bł. Jolantę i św. Andrzeja Świerada. Po przeciwległej stronie wyobrażeni są: bł. Salomea, św. Kinga, św. Władysław oraz św. Wojciech. Witraże wykonane zostały w latach 1929–32 w pracowniach Józsefa Palki i Béli Dobsa na zamówienie indywidualnych ofiarodawców.

Polski orzeł autorstwa Karola Malczyka, po renowacji w 2025. [fot. Anna Arkabus-Mázi]

Także z okresu międzywojennego pochodzą stacje drogi krzyżowej wykonane techniką oleodrukową.

POLICHROMIA

Ściany i sufit kościoła zdobią polichromie wykonane przez polskiego artystę-malarza **Karola Malczyka,** uchodźcę z 1939 r. i brata ówczesnego rektora kolonii polskiej – ks. Erazma Malczyka. Było to jego ostatnie dzieło na Węgrzech, gdzie w ciągu dziesięciu lat pobytu (do 1949) wykonał kilka takich monumentalnych polichromii w różnych kościołach np. w Mád. W prezbiterium Kościoła na Kőbányi artysta ukazał Trójcę

Przenajświętszą adorowaną przez aniołów oraz trochę niżej - dwóch serafinów trzymających dymiące kadzielnice. W łuku tęczowym umieścił on Matkę Boską Częstochowską w asyście aniołów trzymających herby Polski i Węgier oraz dwujęzyczny napis na wstędze: *Pod Twoją Obronę.* Na sklepieniu wyobrażony jest ogromnych rozmiarów orzeł polski, którego kształt tworzy grupa uskrzydlonych aniołów. W ich obliczach Karol Malczyk uwiecznił twarze polskich dziewcząt należących do wspólnoty kolonii polskiej. Całości dekoracji dopełnia ciekawa ornamentacja ścienna utrzymana w duchu secesji młodopolskiej. W roku 2025, dzięki wsparciu rządu węgierskiego, polichromie przeszły gruntowną renowację.

W trakcie prac renowacyjnych

HISTORIA ZAPISANA W ORGANACH I TABLICACH PAMIĄTKOWYCH

Renowację w 2026 roku przeszły też organy, które są cenną pamiątką historyczną i symboliczną Kościoła, gdyż są *zbiorowym darem uchodźców polskich na Węgrzech na rzecz kultury polskiej za granicą, trwałą pamiątką pobytu Polaków na Węgrzech w tułaczych latach wojny* (Ks. Maciej Józefowicz, *Historia budowy organów w Kościele Polskim w Budapeszcie. Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, 69 (1998))*

Na ścianach bocznych po prawej i lewej stronie znajdują się też wizerunki św. Jana Pawła II oraz św. Maksymiliana Kolbe.

Ważnym elementem wystroju kościoła są liczne tablice pamiątkowe, będące swoistą dokumentacją dziejów świątyni. W pierwszym rzędzie należy zwrócić uwagę na wmurowaną w przedsionku tablicę fundatorów, na której uhonorowani zostali ofiarodawcy, którzy na budowę kościoła przekazali co najmniej 100 koron. Warto ją dokładnie przestudiować, jako że znajduje się na niej wiele znakomitych nazwisk polskich i węgierskich. Także w przedsionku umieszczona jest, przeniesiona tu po wojnie z frontowej ściany wieży, a ufundowana niegdyś przez Stowarzyszenie Węgiersko–Polskie, tablica upamiętniająca konsekrację kościoła. W szczególny sposób akcentuje ona dziejową rolę tzw. „Cudu nad Wisłą", w dziesiątą rocznicę którego ówczesny Prymas Polski kard. August Hlond dokonał tego doniosłego aktu. Budowniczemu kościoła, pierwszemu polskiemu kapelanowi kolonii polskiej na

Historia budowy organów w Kościele Polskim w Budapeszcie

Kőbányi, ks. Wincentemu Dankowi poświęcono zarówno tablicę jak i pomnik w ogrodzie przy kościele, odsłonięty i poświęcony w 2003 roku przez bp. lwowskiego Leona Małego. Pozostałe tablice upamiętniają wkład pracy różnych firm budowlanych i remontowych w ratowanie kościoła przed ruiną.

W kościele znajduje się też niewielka kaplica boczna, niegdyś poświęcona świętemu Józefowi, a obecnie przeznaczona jako kolumbarium. Nisko sklepiona kapliczka mieści w sobie ołtarz z czerwonego marmuru węgierskiego oraz obraz św. Rity. Ze sklepienia zwiesza się ciekawy żyrandol mosiężny.

RELIKWIE I PAMIĄTKI

Ważną częścią kościelnych zbiorów są sztandary działających przy kościele stowarzyszeń oraz ich patronów, m.in. św. Wojciecha, św. Stanisława Kostki, Matki Boskiej Ostrobramskiej, Matki Boskiej Częstochowskiej, sztandar polskich kombatantów oraz historyczny sztandar przedwojennej budapesztańskiej drużyny harcerskiej służący obecnie harcerzom z Jednostki ZHP „Czarne Bratanki". Kolejnymi zachowanymi pamiątkami, niekiedy wartości zabytkowej, są szaty liturgiczne, ornaty, kapy, z których najstarsze pochodzą z końca XVIII w. Ciekawie przedstawia się kolekcja naczyń liturgicznych. Są to kielichy oraz relikwiarze, najstarsze datowane również na koniec wieku XVIII. Na uwagę zasługuje też puszka na komunikanty, dar oficerów interno-

Kardynał Erdő Péter – Prymas Węgier dokonuje uroczystej inauguracji kultu św. Kingi w 2006 r. Relikwie św. Kingi sprowadzone zostały przez ks. Leszka Kryżę i parafian z Klasztoru Sióstr Klarysek ze Starego Sącza.[fot. Barbara Pál].

wanych w Nagykanizsa z roku 1940. Całości zbiorów dopełniają materiały archiwalne: dokumenty, zdjęcia, przedmioty związane z historią kościoła i kolonii polskiej.

Zwiedzając świątynię warto pamiętać, że wiele elementów jej wystroju i wyposażenia oraz związanych z nią pamiątek historycznych zostało zniszczonych bądź zaginęło w czasie działań wojennych a także po upaństwowieniu własności kościelnej w r. 1950. Jako przykład niech posłuży los tablicy upamiętniającej postać polskiego rzemieślnika, krawca Feliksa Sławskiego, rozstrzelanego w czasie Wiosny Ludów przez Austriaków. Tablica ta, ufundowana w okresie międzywojennym przez budapeszteński cech krawców, widoczna jeszcze w latach siedemdziesiątych XX w. na frontowej ścianie kościoła, z nieznanych przyczyn została usunięta i ślad po niej zaginął.

Dzięki staraniom kolejnych proboszczów, Stowarzyszenia Świętego Wojciecha i czynnych uczestników życia Parafii, do Kościoła udało się sprowadzić **relikwie świętych: Wojciecha, Kingi, Jana Pawła II, Maksymiliana Marii Kolbego oraz błogosławionych Męczenników z Pariacoto: o. Michała Tomaszka i Zbigniewa Strzałkowskiego OFMConv.**

ELEWACJA I OTOCZENIE KOŚCIOŁA

W ogrodzie przykościelnym, warto zwrócić uwagę na znajdujące się tu dwa obiekty związane z budapeszteńskim epizodem dziejów Legionów Polskich. Są nimi: krzyż upamiętniający legionistów oraz tablica upamiętniająca poświęcenie terenu pod budowę kościoła przez ks. Władysława Bandurskiego, biskupa polowego Legionów. Na tablicy umieszczony jest piękny medalion z brązu z jego wizerunkiem. Poniżej krzyża, zwrócona frontem do ulicy, usytuowana jest kapliczka Niepokalanej, a nieco wyżej, umieszczone na marmurowym cokole, popiersie ks. Wincentego Danka.

Tuż przy schodach znajduje się kopijnik upamiętniający wydarzenia Poznańskiego Czerwca i Powstania Węgierskiego z 1956, przy którym składane są corocznie kwiaty i wieńce.

Na ścianie frontowej znajduje się tablica ku pamięci 22 000 polskich oficerów zamordowanych przez NKWD w 1940 roku, natomiast na ścianie wieży, po prawej stronie frontonu, znajdują się dwie tablice pamiątkowe. Pierwsza, ufundowana w 75. rocznicę uchodźstwa polskie-

Popiersie ks. Wincentego Danka w ogrodzie przy kościele. W tle, krzyż upamiętniający poległych żołnierzy Legionów Polskich.[fot. Barbara Pál]

go na Węgrzech, upamiętnia duszpasterzy polskich i węgierskich służących „Bogu, swym ojczyznom i uchodźcom", a druga, zainstalowana w 2014 roku, przypomina o przybyciu na Węgry 10. Brygady pod dowództwem płk. Stanisława Maczka wraz z tysiącami polskich uchodźców, którzy na Węgrzech doznali braterskiej pomocy, schronienia i przede wszystkim otwartych serc Węgrów.

DUSZPASTERSTWO I DOM POLSKI

W życiu każdego emigranta czy członka mniejszości narodowościowej najważniejszym czynnikiem jest poczucie bezpieczeństwa i łączności z krajem rodzinnym, krajem przodków, a także możliwość praktykowania wiary w języku ojczystym. Dla Polaków żyjących na Węgrzech, taką ostoją polskości jest Kościół i Dom Polski w Budapeszcie. W okresie socjalizmu na Węgrzech działała jedna organizacja cywilna: Stowarzyszenie Kulturalne im. Józefa Bema. Polacy tu mieszkający nie mieli żadnej innej alternatywy zrzeszania się, jeżeli czuli się Polakami, głęboko związanymi z Ojczyzną i wiarą swoich przodków. Po zmianach politycznych pierwszym polskim proboszczem został ks. Maciej Józefowicz, a od 1991 roku została powołana Polska Parafia Personalna i duszpasterstwo w Kościele Polskim objęło Towarzystwo Chrystusowe dla Polonii Zagranicznej z Poznania. Wreszcie polscy katolicy mieli możliwość zaspokajania swoich potrzeb duchowych w języku ojczystym. Jednak brak było miejsca, gdzie można by było się spotykać i pogłębiać kulturę chrześcijańską. Schronisko Polskie, które było zbudowane przez Polaków przed wojną, po wojnie na mocy rozporządzenia nr 5368/347/9/1951 węgierskiego ministra spraw wewnętrznych zostało przekazane państwu węgierskiemu.

STOWARZYSZENIE KATOLIKÓW POLSKICH NA WĘGRZECH PW. ŚW. WOJCIECHA

Stowarzyszenie Katolików Polskich na Węgrzech p. w. św. Wojciecha, które powstało 11 stycznia 1993 r. jako jedyny prawny spadkobierca Schroniska Polskiego, odzyskało je na własność, po długich staraniach – już jako Dom Polski, od Urzędu Stołecznego Miasta Budapeszt, (dekretem Prezydenta Stolicy, z dnia 5 marca 1998 roku). Po licznych zabiegach Zarządu Stowarzyszenia, Ambasady RP i Urzędu Premiera Węgier oraz wielu ludzi dobrej woli, w 2001 roku Senat RP wyasygnował środki finansowe i za pośrednictwem należącego doń Stowarzyszenia „Wspólnota Polska" i Dom Polski został wyremontowany i rozbudowany. Był to dar Państwa Polskiego dla Stowarzyszenia św. Wojciecha, a tym samym dla całej Polonii Węgierskiej. „Wspólnota Polska" podpisała wtedy porozumienie, w którym Stowarzyszenie

Przekazanie kluczy do Domu Polskiego (1998 r.) [źr.z archiwum Domu Polskiego]

zobowiązało się m.in. do zorganizowania w Domu Polskim biblioteki i czytelni z polskim księgozbiorem, prowadzenia działalności kulturalnej, a także zachowania istniejącej tam od czasów przedwojennych plebanii z mieszkaniami dla księdza oraz sióstr zakonnych. 26 października 2002 roku prymas Polski ks. kardynał Józef Glemp, w obecności przedstawicieli Episkopatu Polski i Węgier wraz z ambasadorem RP Rafałem Wiśniewskim i najstarszą Polką – Marią Búzasi dokonał uroczystego poświęcenia Domu Polskiego. Stowarzyszenie włączyło się w strukturę działalności duszpasterskiej, wspierając pracę kapłańską i uzupełniając ją w części kulturalno-oświatowej.

Nie sposób wyliczyć wszystkich aktywności, wydarzeń kulturalnych, pielgrzymek, wycieczek, spotkań, prezentacji różnych form twórczych, wykładów historycznych, które miały miejsce od tego czasu w Domu Polskim, dlatego poniżej przedstawimy tylko grupy, które te wydarzenia tworzą.

DUSZPASTERSTWO POLSKIEJ PARAFII PERSONALNEJ

Od 1990 roku duszpasterstwo w tej parafii prowadzą Księża Chrystusowcy wspomagani przez Siostry ze Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Chrystusa Króla dla Polonii Zagranicznej. Obecnie proboszczem jest ks. Krzysztof Grzelak, zaś siostry misjonarki to s. Stanisława Kwiręg i s. Weronika Jaworska.

Obecny proboszcz – ks. Krzysztof Grzelak [fot. Barbara Pál]

W ramach pracy duszpasterskiej Polacy na Węgrzech mają możliwość uczestniczenia w Mszach Św. w języku polskim, zarówno w Kościele Polskim jak i poza Budapesztem. Ksiądz proboszcz regularnie odwiedza skupiska Polonii w Tatabányi a także według potrzeb w Győr, Pécsu sprawując Msze i Sakramenty Święte.

Dla mieszkańców Budapesztu, w każdą środę roku szkolnego jest też możliwość spowiedzi w języku polskim w Kościele Franciszkanów na Placu Ferenciek tere.

Polska Parafia włącza się we wszystkie obchody rocznicowe i patriotyczne na terenie Węgier.

W Kościele Polskim uroczyście obchodzone są święta katolickie, wspólnie kultywowane tradycje polskie np. święcenie palm wielkanocnych, święcenie pokarmów, spotkania opłatkowe, śniadania wielkanocne, procesja ku czci Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa czy polowa Msza św. na polskiej kwaterze cmentarza Rákoskeresztúr w Uroczystość Wszystkich Świętych.

Odpust parafialny 2026 [fot. Barbara Pál]

Polowa Msza Św. na polskiej kwaterze wojskowej cmentarza Rákoskeresztúr w uroczystość Wszystkich Świętych [fot. Barbara Pál]

Pierwsza Komunia Święta [fot. Barbara Pál]

Spotkanie najmłodszych parafian ze Świętym Mikołajem [fot. Anna Arkabus-Mázi]

Co roku ksiądz proboszcz odwiedza parafian w okresie Bożego Narodzenia, w ramach „kolędy" udzielając duszpasterskiego błogosławieństwa.

W Kościele sprawowane są nabożeństwa pierwszych czwartków, piątków i sobót miesiąca z adoracją Najświętszego Sakramentu.

W ramach przygotowań do świat Bożego Narodzenia i Wielkanocy, w Kościele Polskim co roku odbywają się rekolekcje.

W okresie Adwentu, w każdą sobotę odprawiana jest poranna Msza Święta roratnia, po której uczestnicy spotykają się na wspólnym śniadaniu.

W okresie Wielkiego Postu, w każdą niedzielę przed Mszą o 10.30 śpiewane są tradycyjne Gorzkie Żale a co piątek sprawowana jest Droga Krzyżowa w kościele lub plenerze. Od kilku lat, Siostra Weronika Jaworska (MChR) organizuje również „ekstremalną Drogę Krzyżową" do Szentendre.

W maju uroczyście świętujemy Dzień Polonii Zagranicznej, Uroczystość Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski a przede wszystkim odpust parafialny Najświętszej Maryi Panny Wspomożycielki Wiernych.

Co roku, w trzeci weekend października Polonia węgierska pod opieką księdza proboszcza uczestniczy w Jasnogórskiej Nocy Czuwania w intencji Polskich Emigrantów i ich Duszpasterzy, organizowanej przez Towarzystwo Chrystusowe dla Polonii Zagranicznej i Siostry Misjonarki Chrystusa Króla dla Polonii.

Od niedawna, w każdy pierwszy czwartek miesiąca, w roku szkolnym odbywają się spotkania poświęcone czytaniu i rozważaniu Pisma Świętego.

W Parafii istnieją dwa koła Żywego Różańca oraz grupa „Pogotowia modlitewnego", której uczestnicy modlą się w trudnych intencjach. Każdego 13. dnia miesiąca jest odprawiane Nabożeństwo Fatimskie w Kościele Polskim, a po nabożeństwie spotkanie Koła Różańcowego w Domu Polskim.

DZIECI I MŁODZIEŻ

Dla dzieci prowadzona jest katecheza i przygotowanie do przyjęcia Pierwszej Komunii Świętej w obu szkołach polskich: Szkoła Polska im. Sándora Petőfiego przy Ambasadzie RP w Budapeszcie i Ogólnokrajowa Uzupełniająca Polska Szkoła i Przedszkole na Węgrzech, a także kursy przygotowawcze do przyjęcia Sakramentu Bierzmowania.

W ramach katechezy dzieci obchodzą rozmaite tradycje, przygotowują występy na Dzień Babci i Dziadka, Jasełka i oprawę podczas Mszy św. dla dzieci.

W każdą niedzielę po wieczornej Mszy św. studenci z Polski przybywający na wymianę lub studiujący na Węgrzech, młodzież polonijna jak i młodzież pracująca ma możliwość spotkania się przy herbacie w ramach grupy Emanuel, prowadzonej przez siostrę Stanisławę Kwireg (MChR).

Harcerze i zuchy czekają na placu Józefa Bema na przyjazd Prezydenta RP Karola Nawrockiego [fot. Anna Arkabus-Mázi]

Przy Parafii Polskiej działa Jednostka ZHP „Czarne Bratanki" im. 1. Dywizji Pancernej gen. Stanisława Maczka. W ramach organizacji dzieci i młodzież skupiają się w czterech grupach wiekowych, tj. wędrowników (15 lat +) harcerzy i harcerek (11–14 lat), zuchów (7–10 lat) i najmłodszych skrzatów nazywanych „Krasnymi Maczkami" (4–7 lat).

Jednostka została zbudowana na tradycjach harcerskich z okresu sprzed II wojny światowej, czego symbolicznym wyrazem jest przyjęcie historycznego Sztandaru ZHP poświęconego jeszcze w 1935 roku. Strukturalnie Jednostka podlega komendzie Związku Harcerstwa Polskiego w Londynie. Oprócz zbiórek, biwaków i kolonii, harcerze i zuchy umacniają tożsamość narodową i patriotyczną pełniąc wartę podczas uroczystości kościelnych i obchodów rocznic historycznych.

Latem, Parafia przy wsparciu Organizacji polonijnych organizuje „Wakacje z Bogiem" czyli kolonie dla dzieci, których celem jest poznanie Polski i ewangelizacja dzieci i młodzieży mieszkającej na Węgrzech.

Dzień myśli braterskiej – Jednostka ZHP Czarne Bratanki w pełnym składzie [fot. Anna Arkabus-Mázi]

Strona „Czarnych Bratanków" na Facebooku

POLONIJNI SENIORZY

W ramach duszpasterstwa i opieki nad chorymi i starszymi członkami wspólnoty parafialnej co roku uroczyście obchodzony jest Dzień Chorego ze spotkaniem w Domu Polskim, a także organizowana jest Wigilia, gdzie seniorzy mogą się spotkać przy wspólnym stole. Odbywają się też pielgrzymki, wycieczki i wspólne nabożeństwa.

Ks. Krzysztof Grzelak święci pokarmy przed śniadaniem wielkanocnym dla seniorów.[fot. Barbara Pál]

MUZYKA I TEATR

Chór Świętej Kingi

Historia powstania chóru św. Kingi wiąże się z osobą św. Jana Pawła II. W 2005 prof. Sylwester Rostetter, który jest Węgrem, dyrygentem, organistą, kompozytorem, wykładowcą na Akademii Muzycznej im. Franciszka Liszta w Budapeszcie oraz tłumaczem z języka polskiego, postanowił uczcić pamięć Papieża Polaka, wydając płytę CD pod tytułem *Totus Tuus.* Praca nad tą płytą zaowocowała nawiązaniem przyjaźni z ówczesnym proboszczem ks. Leszkiem Kryżą i pomysłem stworzenia chóru, który to pomysł wprowadzono w życie jeszcze w tym samym roku. Liczba członków to około 30 osób i są to głównie małżeństwa mieszane polsko-węgierskie. W każdym tygodniu, w Domu Polskim odbywają się próby pod kierownictwem prof. Sylwestra Rostettera a w latach od 2019–2021 także pod kierownictwem sopranistki i solistki Chóru, pani Karoliny Sochy-Mészáros. W repertuarze chóru znajdują się pieśni kościelne, patriotyczne, kolędy oraz piosenki ludowe. Chór pielęgnuje tym samym polską kulturę i tradycje chrześcijańskie. Oprócz zapewniania oprawy muzycznej w kościele, czy na polonijnych uroczystościach, Chór występuje też gościnnie w Polsce. Ma też na koncie udział w Festiwalu Chórów Kościelnych im. Feliksa Nowowiejskiego w Barczewie oraz w Festiwalu Chórów Polonijnych w Koszalinie. Kilkakrotnie, Chór Św. Kingi występował też przed publicznością polonijną w Paryżu i Wiedniu.

Chór św. Kingi koncertuje na Kőbányi w 2014 [fot. Barbara Pál]

W 2010 roku Ogólnokrajowy Samorząd Polski przyznał chórowi św. Kingi nagrodę „Za zasługi dla Węgierskiej Polonii", a w 2022 roku Chór św. Kingi został laureatem węgierskiej nagrody narodowościowej Pro Cultura Minoritatum Hungariae.

Kleksiki – rodzinna schola

Zespół „Kleksiki" ma bardzo ciekawą historię. Założycielami zespołu są Polacy mieszkający na Węgrzech: Edyta Deák i Krzysztof Szarkowicz. Około 30 lat temu śpiewali razem na Mszach Św. dla młodzieży, w jednej ze szczecińskich parafii, w zespole pod nazwą „Kleks". Potem ich ścieżki życiowe rozeszły się, aż do czasu, kiedy spotkali się w Budapeszcie. Każdy z nich inną drogą trafił na Węgry, zakładając własne polsko-węgierskie rodziny. A ponieważ śpiew był dla nich zawsze bardzo ważny, postanowili i tutaj, na węgierskiej ziemi, kontynuować swoją muzyczno-śpiewaczą działalność. Początkowo zespól tworzyły polsko-węgierskie rodziny Edyty i Krzysztofa z dziećmi, ale stopniowo przyłączali się do nich przyjaciele i ich dzieci, a potem młodsze pokolenia polsko-węgierskich rodzin. Obecnie trzon „Kleksików" tworzą Krzysztof Szarkowicz, małżeństwo Forreiterów i rodzina Potys. Raz w miesiącu grają, śpiewają i modlą się na niedzielnej Mszy św. dla dzieci.

Byli duszpasterze Polskiej Parafii: ks. Karol Kozłowski (proboszcz w latach 2011–2014) i ks. Leszek Kryża (proboszcz w latach 2003-2011), obecnie członek Rady do spraw Polonii i Polaków za Granicą przy Prezydencie RP z „Kleksikami" podczas jednego z licznych występów w Domu Polskim [fot. Barbara Pál]

Nasza Grupa Teatralna

Nasza Grupa Teatralna działająca przy Polskiej Parafii Personalnej w Budapeszcie powstała z inicjatywy s. Weroniki Jaworskiej po jej ponownym przyjeździe do Budapesztu w 2015 roku. Inspiracją do jej utworzenia były doświadczenia siostry w prowadzeniu grup teatralnych oraz chęć wykorzystania teatru jako formy ewangelizacji, integracji Polonii i rozwijania talentów.

„Ofiara Abrahama"

Premiera pierwszego przedstawienia odbyła się w Wielkim Poście 2016 roku. Od tego czasu zespół regularnie przygotowuje wartościowe spektakle, szczególnie w okresie Wielkiego Postu i Adwentu. W jego repertuarze znalazły się również m.in. *Czerwone Trzewiczki, Mały Książę, Dziewczynka z zapałkami, Królowa Śniegu, Opowieść Wigilijna, Ofiara Abrahama, Syn Marnotrawny, Król Bolesław Chrobry, Legenda o Świętym Wojciechu czy Kopciuszek* w wykonaniu dzieci.

„Królowa śniegu"

Grupa skupia Polaków mieszkających na Węgrzech w różnym wieku, najróżniejszych profesji. W przedstawienia angażują się również młodzież i dzieci. Siostra Weronika nie tylko kieruje grupą, ale wybiera repertuar i reżyseruje. Członkowie grupy również angażują się nie tylko aktorsko, ale i od strony zaplecza technicznego. Organizują kostiumy, dekoracje, ścieżkę dźwiękową, dzięki czemu każde przestawienie jest wynikiem prawdziwie zespołowego działania. Przedstawienia odbywają się głównie w Domu Polskim, choć były też pokazy „wyjazdowe" np. w Szkole Polskiej.

Siostra podkreśla, że próby zespołu, choć odbywają się nieregularnie, są wspaniałym spotkaniem i okazją do integracji Polonii węgierskiej (ale i Węgrów) i tworzenia wspólnoty przyjaciół.

Wspólnota węgierska

W historii i działalności Polskiej Parafii w Budapeszcie nie można pominąć wspólnoty węgierskich parafian. Bez ich opieki, wsparcia Polski Kościół nie mógłby powstać ani przetrwać szczególnie w trudnym czasie prześladowań komunistycznych. Dlatego działalność Polskiej Parafii to nie tylko szeroko pojęta opieka nad Polakami mieszkającymi lub przebywającymi czasowo na terenie Węgier, ale również duszpasterstwo zamieszkujących okolice Kościoła Węgrów. Od samego początku przy parafii współistniały dwie wspólnoty: polska i węgierska.

To właśnie Węgrzy okazali konkretną pomoc na samym początku istnienia Parafii, a potem przez następne lata, tę pomoc kontynuowali i nadal kontynuują w bardzo różnej formie, ale zawsze z wielką troską i oddaniem. Dzisiaj, kiedy do naszego Kościoła przychodzi już czwarte pokolenie Węgrów, możemy powiedzieć, że jest to również ich Kościół.

Zarówno w dni powszednie, jak i w niedzielę sprawowana jest Msza św. w języku węgierskim, a liturgia Triduum Paschalnego czy Pasterki prowadzona jest częściowo także w języku węgierskim. Razem przeżywamy największe święta związane z rokiem liturgicznym i z historią naszych narodów oraz odpust parafialny.

Także pierwsze soboty miesiąca łączą obydwie wspólnoty zarówno poprzez śpiew pieśni węgierskich, czytanie Ewangelii w obu językach jak również wspólny różaniec.

Niewątpliwie kolejnym czynnikiem łączącym są pielgrzymki do różnych ciekawych miejsc. Każdorazowy wspólny wyjazd, szczególnie do Polski, jest okazją do pokazania naszej historii i kultury, która w tak wielu aspektach łączy naród polski i węgierski. Tutaj w naszej wspólnocie, powiedzenie „Polak Węgier dwa bratanki", nabiera konkretnych i realnych kształtów.

DNI POLSKIEJ KULTURY CHRZEŚCIJAŃSKIEJ

Jedną z pierwszych uroczystości w odzyskanym Domu Polskim było zorganizowanie IV Dni Polskiej Kultury Chrześcijańskiej, a w jej ramach wystawy: *Apostolskie podróże Ojca Świętego Jana Pawła II w fotografii Ryszarda Rzepeckiego.*

Od tego czasu Dni Polskiej Kultury Chrześcijańskiej stały się najważniejszym cyklicznym wydarzeniem kulturalnym organizowanym przez Stowarzyszenie Katolików Polskich na Węgrzech oraz Polską Parafię Personalną. „Dni" to tygodniowy cykl różnorodnych imprez kulturalnych, gdzie każdy zainteresowany członek naszej wspólnoty polonijnej znajdzie dla siebie coś ciekawego, czy to w formie wystawy czy sympozjum, filmu, koncertu czy wieczoru literacko-poetyckiego. W czasie trwania Dni spotykają się również wszyscy polscy księża i siostry pełniący służbę w parafiach węgierskich, na terenie całego kraju.

Spotkanie polskich księży i sióstr zakonnych pracujących na Węgrzech podczas XXVI. Dni Polskiej Kultury Chrześcijańskiej w 2020. [fot. Barbara Pál]

Pisarz Grzegorz Górny podczas prezentacji książki swojego autorstwa „Duchowa Historia Polski" Millenium dwu koronacji 1025–2025 (Rosikon Press, 2025) w Domu Polskim w ramach XXXI Dni Polskiej Kultury Chrześcijańskiej [fot. Barbara Pál]

Podczas Dni Polskiej Kultury Chrześcijańskiej przyznawane są również medale imienia ks. Wincentego Danka dla osób zasłużonych dla Kościoła Polskiego i Stowarzyszenia św. Wojciecha. W 2026 odbędą się już XXXII Dni i będą one punktem kulminacyjnym obchodów 100 lecia Kościoła Polskiego.

QUO VADIS I MEDIA

Stowarzyszenie Katolików Polskich posiada swoje czasopismo *Quo Vadis,* które jest wydawane od 2003 r., jako kontynuacja niedzielnego biuletynu Sióstr Misjonarek Chrystusa Króla.

Początki tego wydawnictwa były bardzo skromne. Zaczęło się od cotygodniowego rozdawania kserokopii czytań niedzielnych Ewangelii z komentarzem oraz ogłoszeń parafialnych.

W 2003 r. wraz z przyjazdem i objęciem parafii przez ks. Leszka Kryżę, Rada Parafialna wraz z proboszczem ks. Leszkiem Kryżą wydała dwa pierwsze numery obszerniejszego wydawnictwa (40 stron) pod tym samym tytułem. Ze względu na koszty, te pierwsze numery również były „wydrukowane" na kserokopiarce. Tylko okładka i zszycie było wykonane w drukarni.

Cieszyły się jednak wielkim zainteresowaniem Polonii węgierskiej, dlatego postarano się o dofinansowanie, aby pismo zyskało bardziej profesjonalną formę. Stowarzyszenie pw. św. Wojciecha wraz z Polską Parafią Personalną w Budapeszcie zwróciło się zatem z prośbą o środki do Fundacji „Pomoc Polakom na Wschodzie". W niektórych latach, sponsorami były również samorządy narodowości polskiej na Węgrzech a także Senat Rzeczypospolitej Polskiej.

Krokiem milowym w historii *Quo Vadis* było otrzymanie w 2006 roku numeru ewidencyjnego HU ISSN 1788.

Poza regularnym trybem i tematyką pisma, były też specjalne wydania, np. dwujęzyczny numer *Historia kościoła i Domu Polskiego.*

Quo Vadis na stronie Parafii

Wydawnictwo jest swoistą kroniką działalności Domu Polskiego i Parafii Polskiej, ale porusza też tematykę religijną i patriotyczną.

Rokrocznie Stowarzyszenie św. Wojciecha wydaje również kalendarz polonijny, który cieszy się ogromnym powodzeniem wśród Polonii.

POLSKA PARAFIA W INTERNECIE

Polska Parafia Personalna w Budapeszcie oraz Stowarzyszenie Katolików Polskich na Węgrzech pw. św. Wojciecha prowadzą aktywną działalność informacyjną w Internecie i mediach społecznościowych. Strona „Parafia Budapeszt" na bieżąco przekazuje informacje o życiu wspólnoty, wydarzeniach religijnych i polonijnych oraz publikuje aktualne ogłoszenia parafialne. Ważnym źródłem informacji jest również strona Domu Polskiego im. Jana Pawła II „Adalbert", prezentująca działalność Stowarzyszenia, wydarzenia kulturalne i inicjatywy polonijne. Informacje i relacje z wydarzeń publikowane są także na Facebooku, co ułatwia bieżący kontakt z polską społecznością na Węgrzech.

Polska Parafia Personalna, Facebook

Strona Parafii Polskiej

Dom Polski im. Jana Pawła II

KEDVES OLVASÓK!

Hálásan az örökségért, közösségben egyesülve

Szeretnénk az Önök kezébe adni a „Quo vadis" folyóiratunk különszámát. Ennek célja, hogy közelebb hozza hozzánk a budapesti Lengyel Templom alapításának történetét, hiszen idén, november 14-én ünnepeljük felszentelésének centenáriumát a ***„Hálásan az örökségért, közösségben egyesülve"*** mottó jegyében. Így tehát száz éve hangzik fel ezen a helyen lengyel nyelven az imaszó. A centenáriumi jubileum nemcsak a Lengyel Perszonális Plébániát alkotó hívek köre számára jelentős esemény, hanem az egész magyarországi lengyel közösség számára is. Ily módon mutatjuk meg jelenlétünket mint nemzetiség, amelyet itt befogadtak és elfogadtak. Isten kegyelme és barátaink barátságának a jele az, hogy a katolikus templom mellett működő plébániai közösségen keresztül ekképpen is kifejezhetjük lengyel identitásunkat a magyar földön. Az egyetemes Egyházban végzett közös imádság, valamint közös szentjeink és boldogjaink közbenjárása által mi, lengyelek és magyarok, különbözőségeink ellenére is együvé tartozásunkat és közösségünket fejezzük ki.

E jubileum megünneplésekor, miközben csodálattal adózunk a százéves történelmet alakító elmúlt nemzedékek emléke előtt, fontossá válik a kérdés: mi hogyan tekintünk ma önmagunkra? Ezen örökség letéteményeseinek érezzük-e magunkat, és vállaljuk-e a felelősséget annak fenntartásáért, valamint a történelem folyamán a következő generációknak való továbbadásáért, vagy csupán olyan nézők vagyunk, akik távoznak, miután az ünnepség fényei kialudtak? Bízunk benne, hogy e lapszám olvasása segít majd választ találni a feltett kérdésre.

Ks. Krzysztof Grzelak TChr

A lengyel kolónia a templom előtt

LENGYEL DIASZPÓRA (POLÓNIA) MAGYARORSZÁGON

A KEZDETEK

A lengyel–magyar kapcsolatok mindkét állam kezdeteihez nyúlnak vissza, azokhoz az időkhöz, amikor a Piastok és az Árpádok, majd később a Jagellók és az Anjouk között dinasztikus kapcsolatok alakultak ki. Előfordult, hogy a magyar és a lengyel jogart ugyanaz a kéz tartotta, mint az Anjou-házi Nagy Lajos uralkodó esetében, aki Magyar Lajosként vonult be a lengyel történelembe, vagy Jagelló Ulászlóénál, akit a lengyelek Várnai Ulászlóként tartanak számon. Nem szabad megfeledkezni Hedvig királynő vagy Báthory István lengyelországi uralkodásáról sem. Lengyelország és Magyarország között a XIV. században rendkívül szoros, valósággal baráti kapcsolatok álltak fenn. Ez nagymértékben Piast Erzsébetnek, I. Ulászló leányának volt köszönhető, aki 60 éven át volt Magyarország királynéja, és eredményesen erősítette a lengyel–magyar kapcsolatokat. A hat évszázadon át (XI–XVI. sz.) ismétlődő, erős és gyakori uralkodói kapcsolatok minden bizonnyal elősegítették a lengyel lakosság Magyarországra történő beáramlását, sőt, kedvező hagyományt teremtettek az ilyen irányú migrációnak. A XV. század közepétől a kereskedelmi kapcsolatok is egyre szorosabbá váltak, különösen a határ menti városok és mezővárosok kereskedői között, a XVII. és XVIII. század fordulóján pedig megkezdődött a lengyel települések elterjedése magyar földön. A Kárpátokon átkelő lengyelek elsősorban a határhoz közeli Felső-Magyarország (a mai Szlovákia) területeit népesítették be. Ismertek azonban olyan tények is, amelyek a távolabbi, Duna menti és alföldi területeken való letelepedésükre utalnak. *(J. Kochanowski, K. Sutarski, Od Księcia Gezy po dni dzisiejsze, Budapest 1992, s. 110.)*

Képes Krónika: „Łokietek Erzsébet a gyermekeivel" [Wikimedia Commons]

A magyarországi lengyel jelenlét történetének különálló és rendkívül fontos fejezetét jelentette az 1848–1849-es magyar szabadságharc időszaka. A több ezer fős lengyel csapatok ekkor a magyar katonák oldalán harcoltak „a ti szabadságotokért és a miénkért". Emellett létrejött egy külön lengyel légió Józef Wysocki tábornok parancsnoksága alatt, Henryk Dembiński és Józef Bem tábornokok pedig a hadi küzdelmek vezéralakjaivá váltak. A lengyelek vakmerő katonákként és kiváló parancsnokokként szereztek hírnevet, s a légió feloszlása után sokan közülük magyar földön maradtak, letelepedtek és családot alapítottak.

A XIX. század végén a Magyarországon zajló gyors gazdasági fejlődés hatására felerősödött a munkavállalási célú kivándorlás. Főként földművesek, de gyakran kézművesek is érkeztek ide. Buda és Pest 1873-ban történt egyesítését követően Magyarország rendkívül befogadó munkaerőpiaccá vált, különösen a szegény és túlnépesedett Galícia lakossága számára.

A lengyelek bányákban, téglagyárakban, malmokban és kőbányákban helyezkedtek el. Budapest X. kerületében – Kőbányán – egy lengyel kolónia is kialakult.

A kivándorlás egy újabb nagy hullámát, különösen Galícia területéről, az első világháború hadműveletei váltották ki – ekkor mintegy 40 000 ember érkezett Magyarországra *(U. Kaczmarek, Na węgierskiej ziemi, Poznań 1999, 31. o.).* A fiatalok egy részét behívták a hadseregbe, míg mások önként jelentkeztek a Lengyel Légiókba, különösen a II. dandárba. A háború után a bevándorlók egy része hazatért a függetlenné vált Lengyelországba, sokan azonban maradtak. A magyar állam új határain belül körülbelül 30 000 lengyel maradt, közülük 17 000 Budapesten *(J. Kochanowski, K. Sutarski, Od Księcia Gezy po dni dzisiejsze, 117. o.)*

LENGYEL MENEKÜLTEK MAGYARORSZÁGON

Ebben az időszakban Magyarországon több lengyel általános iskola és gimnázium működött, amelyek közül a legismertebb a Balatonbogláron található intézmény volt. Ez volt az egyetlen működő lengyel középiskola egy akkor Németországgal szövetséges államban. Az iskola 1944. október 15-ig megszakítás nélkül működött, annak ellenére, hogy Magyarország német megszállása 1944 márciusában megkezdődött. A magyarországi lengyel jelenlét történetének a soron következő különleges fejezetét a második világháború évei jelentik. Magyarország ekkor hatalmas számú katonai és polgári menekültet fogadott be, akik a német–szovjet lerohanást követően hagyták el Lengyelországot. Számukat 80 és 140 ezer fő közé becsülik. Magyarország területén 141 katonai és 114 polgári lengyel menekülttábor működött. Ebben az időszakban Magyarországon több lengyel általános iskola és gimnázium működött, amelyek közül a legismertebb a balatonboglári volt. Ez volt az egyetlen működő lengyel középiskola, ráadásul egy olyan államban, amely akkoriban Németország szövetségese volt. Az iskola egészen 1944. október 15-ig megszakítás nélkül működött, annak ellenére, hogy Magyarország német megszállása már 1944 márciusában megkezdődött. Varga Béla balatonboglári plébános a lengyelek nagy barátjaként vált ismertté, aki a jótékonysági és oktatási segítségnyújtáson túl Lengyel-

Lengyel menekültek Magyarországon a második világháború idején (Az IPN Katowice podcastja, lengyel nyelven)

ország politikai ügyeiben is szerepet vállalt. Segített a német hírszerzés által különösen keresett személyek Nyugatra juttatásában, és kapcsolatban állt azokkal a lengyel szervezetekkel is, amelyek állandó kapcsolatot tartottak fenn a londoni emigráns lengyel kormánnyal *(J. Puciłowski OP, Między martwym a żywym, Gdańsk 1999, 170. o.).*

A háború befejezése után a menekültek nagy része (körülbelül 26 000 ember) visszatért Lengyelországba. 1946 után mintegy 5000-en maradtak Magyarországon, ami a korábbi emigráció tagjaival együtt körülbelül 20 000 fős lélekszámot jelentett. Az 1970-es évektől kezdve a Lengyelországból Magyarországra érkezők többségét azok a lengyel nők alkotják, akik magyar férfiakkal kötnek házasságot.

A több mint kétszáz éves, dokumentált magyarországi jelenlétüknek köszönhetően a lengyelek a 13 törvényesen elismert nemzetiség egyikét alkotják. A 2022-es népszámlálási adatok szerint lélekszámuk körülbelül 7,4 ezer fő. Így élhetnek a nemzetiségeket megillető jogokkal és támogatásokkal, például azáltal, hogy önkormányzati szervezetekbe tömörülhetnek mind regionális, mind országos szinten.

A KŐBÁNYAI LENGYEL TEMPLOM TÖRTÉNETE

KŐBÁNYA

A XIX. és XX. század fordulóján beáramló lengyelek leggyakrabban Budapest X. kerületében, Kőbányán telepedtek le. Sajátos karakterű negyed volt ez, hiszen tíz téglagyár és jó néhány építőipari vállalat működött itt, vagyis olyan üzemek, amelyek többségében szakképzetlen munkásokat foglalkoztattak, köztük a Lengyelországból érkezőket is *(M. Wieliczko, Kőbánya – chłopska, robotnicza, polska dzielnica Budapesztu na przełomie XIX – XX wieku, Lublin 1999–2000, 320. o.).* A Kápolna téren

A Lengyel Templom az 1930-as években [az eredeti fotóról készítette: Anna Arkabus-Mázi]

álló, XVIII. századi barokk kápolnában imádkoztak, amelyet Conti-kápolnának is neveztek. Ez a kápolna, amely a Conti család pestisjárványtól való megmenekülésének fogadalmi felajánlásaként épült, azonban nem volt képes befogadni a nagyszámú hívőt. A levéltári anyagokban fellelhető adatok szerint 1905 végén 4255 állandóan letelepedett lengyel élt Kőbányán, ugyanabban az évben pedig további 1167 személy kapott állandó tartózkodási jogot. *(U. Kaczmarek, Na węgierskiej ziemi, 167. o.)*

Wincenty Danek atya (középen)

A LENGYEL PAP

A lengyelek lelkipásztori gondozását egy szlovák pap, Wincenty Hawliczka atya végezte, aki honfitársait követve érkezett Magyarországra. A lengyel nemzetiségű egyházközség tagjai azonban olyan szertartásokra vágytak, amelyeken a latin mellett az anyanyelvük is felhangzik. Ezen elvárások megvalósítására a lehetőség Józef Bilczewski érsek, akkori lembergi (lwówi) metropolita budapesti látogatásával nyílt meg, akit az Egyház ma már a szentek sorában tisztel, és aki a munkásság ügyének nagy pártfogója volt.

1905 márciusában, amikor Kőbányán tartott lelkigyakorlatot, szükségesnek látta egy lengyel pap kiküldését, aki lelkipásztori gondozásba venné a lengyel kolóniát, és felépítene számára egy templomot a szükséges épületekkel együtt. 1908 őszén Budapestre érkezett **Wincenty Danek** atya, a Lembergi Főegyházmegye papja, hogy teljesítse a rábízott küldetést. Danek atya lelkipásztori és szervezőtevékenysége lassan beérett.

A TEMPLOMÉPÍTŐ BIZOTTSÁG

Megalakult a Lengyel Templomépítő Egyesület. A kezdeményezés megvalósítása óriási erőfeszítést igényelt a szükséges pénzalapok előteremtése, a megfelelő építészeti tervek elkészítése és jóváhagyása, valamint az építési munkálatok felügyelete terén. A vállalkozás sikeres lezárásának jó előjele volt, hogy olyan rendkívül tekintélyes pártfogókat sikerült megnyerni, mint Magyarország hercegprímása, Vaszary Kolos bíboros. A templomépítő bizottság tagjai közé olyan fontos személyiségek tartoztak, mint dr. Bárczy István – Budapest polgármestere, Józef T. Teodorowicz érsek – örmény rítusú lembergi (lwówi) metropolita, Władysław Bandurski püspök – a Lembergi Főegyházmegye segédpüspöke, Józef Sebastian Pelczar püspök – przemyśli megyéspüspök (ma már a Katolikus Egyház szentje), valamint Jan Czumitta atya, ólublói esperes. Budapest városatyái nagy megértést tanúsítottak a lengyel kezdeményezés iránt. Wincenty Danek

atya a következőket írta nekik: „Ez a mű erősíteni és ápolni fogja azt a barátságot, amely régóta fennáll a lengyel és a magyar nemzet között, s amely átszövi a magyar történelem minden egyes szálát. Ez a barátság vezérelte hőseinket a döntő küzdelmek idején. Másfelől az idők végezetéig hirdetni fogja a magyarok más nemzetek iránti nagylelkűségét és türelmét." *(M. Józefowicz atya, Kościół polski w Budapeszcie, Budapest 2002, 6. o.)*

1915-ben Budapest Székesfőváros Tanácsa évi egy korona jelképes díj ellenében egy 860 négyszögöl területű telket adott át az építkezés céljára. A határozatban a következő olvasható: „A város ezt a telket kizárólag olyan intézmények felépítése céljából adja át, mint iskola, művelődési ház, menedékhely és templom. Ellenkező esetben a szerződés érvényét veszti, és az ezen a területen található vagyon a város tulajdonába száll át." *(A Lengyel Köztársaság Budapesti Nagykövetségének levéltára, 1952-ben készült hivatalos dokumentum.)*

A területátadási ünnepséget a nemzetiségek püspöke, a váci egyházmegye ordináriusa, Hanauer Á. István püspök atya vezette. A földterületet, amelyen a lengyel templomnak fel kellett épülnie, 1915-ben Władysław Bandurski, a Lengyel Légiók tábori püspöke szentelte fel, aki a II. dandár szemléjére érkezett Budapestre. Megkezdődött a pénzgyűjtés az építkezésre. A politikai és gazdasági változások (a korona gyors értékvesztése) miatt az első világháború befejezése után az összegyűjtött források elvesztek.

Władysław Bandurski lwówi (lembergi) püspök emlékére, valamint a templomépítésre kijelölt telek 1915-ös felszentelésének emlékére állított tábla a Lengyel Templom falán [fotó: Anna Arkabus-Mázi]

POLÓNIA, NEMCSAK A MAGYARORSZÁGI

A történelmi események a magyarországi lengyelség lehetőségeire is negatív hatással voltak. Sok lengyel visszatért hazájába, a hátramaradottak pedig nem voltak képesek összegyűjteni a szükséges összeget, mivel többségük nem volt jómódú, és keményen kellett dolgozniuk családjuk alapvető szükségleteinek kielégítéséért. Ebben a helyzetben Wincenty Danek atya rendkívüli kezdeményezőkészségről és vállalkozó szellemről tett tanúbizonyságot. Úgy döntött, hogy az amerikai Polóniához fordul segítségért. 1923-ban elutazott az Egyesült Államokba, ahol a lengyel és magyar egyházközségekben prédikálva

10 ezer dollárt gyűjtött össze a templom felépítésére. Ezzel egy időben Magyarországon és Lengyelországban is folyt az adománygyűjtés. A magyarországi Polónia 150 ezer koronát kalapozott össze. Ehhez tárgyi adományok is társultak, többek között a lengyel származású Reinhold Weszycki, a Magyar Fém- és Lámpaárugyár igazgatója részéről, aki csillárt és örökmécsest adományozott. 1925 októberében Breyer István püspök atya felszentelte az alapkövet. A terv elkészítésével a magyarországi szecesszió legkiemelkedőbb építészét, Árkay Aladárt bízták meg (aki többek között a Budai Vigadót, a mohácsi városházát és a városmajori Jézus Szíve kistemplomot is tervezte), ő pedig együttműködésbe lépett a kiváló lengyel építésszel, Adolf Szyszko- Bohusszal. Munkájuk vezérgondolata a lengyel–magyar kapcsolatok bemutatása volt a szepességi építészet példáján keresztül, ahol a két nemzet kultúrája érintkezett egymással. A templom épülettömegének tervében így e régió gótikus és reneszánsz műemlékeinek elemei is helyet kaptak.

1926. NOVEMBER 14.

A templom megáldását 1926. november 14-én Cesare Orsenigo érsek, budapesti apostoli nuncius végezte. Az ünnepségen részt vett a Zygmunt Michałowski vezette lengyel követség [Lengyelországnak 1925-ben nem volt nagykövetsége. Lengyelország legmagasabb rangú képviselője a rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter volt – a szerk. megjegyzése]. Megjelentek a magyar állami, kormányzati és városi hatóságok képviselői is.

Az ünnepséget követően táviratot küldtek August Hlond bíborosnak, Lengyelország prímásának, a következő szöveggel: ***„Az új budapesti lengyel templom felszentelésének ünnepélyes napján, amelyet az apostoli nuncius végzett, a lengyel papok és a budapesti lengyelek a követség vezetésével tiszteletüket fejezik ki, kérve Istent, hogy oltalmazza az Egyház ügyeit Lengyelországban, és nyújtson lelki segítséget a Hazának”.*** *(Gnieznói Főegyházmegyei Levéltár, August Hlond bíboros és Wincenty Danek atya levelezése, AAP III/73)*

KONSZEKRÁCIÓ

A konszekráció, vagyis a templomépület ünnepélyes és végleges felszentelése a krizmával való megkenés szertartásával, a „visztulai csoda” tizedik évfordulós ünnepségeihez kapcsolódóan, azaz 1930. augusztus 17-én történt meg. A szentelést Lengyelország prímása, August Hlond bíboros végezte. Köszöntőbeszédében a magyarországi Polónia képviselője a következőket mondta: ***„Ma tehát, amikor Őeminenciáját budapesti lengyel kolóniánk körében üdvözölhetjük, szívünket mérhetetlen öröm tölti el. Egész kolóniánk, a gyermekek, akikben Lengyelország jövőjét és nagyságát látod, az ifjúság, amely legmélyebb gondoskodásod tárgya, az idősebbek, akikben a lengyel szellemet őrzöd, mindannyian, mint hűséges nyáj, ma alázattal állunk Előtted, és hódolatunkat, szeretetünket és hálánkat fejezzük ki a gondoskodásért, az emlékezésért, a karácsonyi***

csomagokért, az ostyákért, a Hazából küldött üdvözletekért, a hozzánk intézett rádióbeszédekért, valamint Főtisztelendő Prímás Atya eljöveteléért a mi lengyel templomunkba - az itteni lengyelség támaszába, az idegen erők által bevehetetlen erődbe, amelyet Őeminenciája oly szeretetteljes gondoskodással vett és vesz körül. Üdvözlő ajándékként azt a fogadalmat tesszük, hogy mindig hűek akarunk maradni Őeminenciája tanításához, Istenhez és a Hazához. Áldj meg bennünket lengyel szóval – a Hozzád ragaszkodó gyermekeket, szüleinket, testvéreinket, és mindazokat, akik szeretnek Téged, és hazavágyó gondolatokat táplálnak. Mert a lengyel szó olyan, mint az enyhülést hozó balzsam, mint az élet forrása, amely begyógyítja a sebeket. Ezért a lengyel vágyik visszatérni övéihez, közöttük kíván megpihenni, amikor elfárad. Megpihenni, ó, megpihenni szülőföldjén, ahol a rozskalászok ringatóznak a mezőn!" *(Polska Kolonia w Budapeszcie gości J. Em. X. Kard. dr A. Hlonda, Prymasa Polski, „Głos Seminarium Zagranicznego", Poznań 1938, 4. sz., 101–102. o.)*

LENGYEL MENEDÉKHELY KŐBÁNYÁN

A Boldogságos Szűz Mária, Keresztények Segítsége-templom és a mellé tervezett menedékhely gondozását egy jogi személyre, a Magyar Belügyminisztérium által 1931-ben jóváhagyott „Kőbányai Lengyel Menedékhely" Egyesületre bízták *(U. Kaczmarek, Na węgierskiej ziemi, 170. o.).* Az Egyház részéről a felügyeletet Lengyelország prímása gyakorolta. Említésre méltó, hogy a lengyel templom felépítése és működésének megkezdése arra az időszakra esett, amelyet a magyarországi Egyház történetében reneszánsznak neveznek. Az Egyház ugyanis jelentős és idővel egyre növekvő gazdasági, oktatási és szervezeti befolyással rendelkezett. *(vö. M. Szymanowski, Represje wobec duchowieństwa katolickiego na Węgrzech w okresie stalinowskim, Katowice 2002).* A templom mellett egy menedékhely épült az idősek számára. Ez az épület azonban hamarosan a lengyelség kulturális központjává is vált, és az idők folyamán elkezdték „Lengyel Háznak" nevezni.

A Szent Erzsébet-rend története (lengyel nyelven)

AZ ERZSÉBET-NŐVÉREK ÉRKEZÉSE

1933-ban August Hlond bíboros azzal a kéréssel fordult az Erzsébet-nővérek poznańi tartományfőnöknőjéhez, M. Stanisława Dankowskához, hogy küldjön szerzetesnővéreket Budapestre. Feladatuk az idősek menedékhelyben végzett gondozás, valamint a kifejezetten Kőbányán tömörülő lengyel kolónia körében végzett munka volt. *(Miriam Zając CSSE, Węgry (1933–1962), „Nasza Przeszłość", 55. kötet, 1981, 464–469. o.)* Elsőként Zenona nővér – Teresa Najdek *(1881. május 24. – 1965. október 14.)* érkezett mint

rendházfőnöknő és szakácsnő, Aleksandra nővér – Marta Szczepańska (1906. január 9. – 1987. január 28.), aki sekrestyésként és az idősek gondozójaként szolgált, valamint Aquina nővér – Stanisława Karolczak (1907. november 5. – 1982. november 19.), aki eredeti foglalkozását tekintve tanítónő volt, és a lengyel származású családok gyermekeinek lengyel nyelv- és történelemoktatásával foglalkozott. A hatalmas munkateher miatt egy idő után csatlakozott hozzájuk Flawiana nővér – Elżbieta Śmigiel (1893. május 25. – 1962. július 24.), valamint Scholastyka nővér – Joanna Zawierucha (1910. május 8. – 1988. május 5.), aki szintén tanítónő volt. *(U. Kaczmarek, Na węgierskiej ziemi, 170. o.)*

A ház egyik részét kolostorrá alakították. Egy másik részében a nővérek az időseket gondozták, a fennmaradó helyiségekben pedig az ifjúsági és munkásegyesületek kaptak helyet, amelyek közül több még a második világháború előtt alakult meg.

LELKIPÁSZTORI ÉS TÁRSADALMI TEVÉKENYSÉG

A templom mellett fejtette ki tevékenységét többek között a Katolikus Leányifjúsági Egyesület, a Lengyel Cserkészet, a „Lengyel Asztal" és a „Hajnalcsillag" nevű szervezet, valamint a Budapesti Lengyel Munkások Szövetsége. A lengyel templom igen gyorsan kiterjesztette működését a budapesti Polónia életének szinte minden területére, a hitélet gondozásától kezdve a társadalmi-kulturális tevékenységig bezárólag. A templom a találkozások helyszínévé vált, ahol a hívek közösen nyilváníthatták ki ragaszkodásukat nemcsak az őseik vallásához, hanem a lengyel hagyományokhoz és kultúrához is. A templom mellett működő Lengyel Ház hamar a lengyelség központja lett, ahol különféle összejöveteleket, mulatságokat, ismeretterjesztő- és színielőadásokat szerveztek. A szerzetesnővér itt tanította a lengyel nyelvet is. Az oktatás két szinten folyt, amelyek közül az első elemi, a második pedig haladóbb volt. Az 1932–1938 közötti években a kétlépcsős tanfolyamokon évente körülbelül 100 tanuló vett részt. *(„Msza Święta", 1. sz., Poznań 2002.)* A gyermekek szívesen tanulták a lengyel nyelvet, és a tanuláson

A budapesti Katolikus Leányifjúsági Egyesület első találkozója

A Katolikus Leányifjúsági Egyesület a május 3-i ünnepség után (1939)

kívül a különféle kulturális és szórakoztató tevékenységek révén is lehetőség nyílt a lengyel szó ápolására és terjesztésére. A nemzeti ünnepekhez kapcsolódó évfordulós megemlékezések mellett minden évben sor került a karácsonyi ünnepségekre és az ostyatörésre, a húsvéti összejövetelekre, az úrnapi körmenetekre, valamint a „fánkozásra" is. *(U. Kaczmarek, Na węgierskiej ziemi, 1173. o.)* Nem meglepő tehát a korabeliek alábbi megállapítása: „A Lengyel Templom mintha a Haza egy ide áttelepített darabja lenne. A falakkal körülzárt kis földterület egy olyan »exterritoriális szigetet« alkot, amely egyedülálló Magyarországon. Micsoda meghatottság tölti el az ideérkezőt, amikor a templomban felhangzik a «Boże, coś Polskę» [Isten, ki Lengyelhont – a ford. megj.], vagy amikor olyan férfiak és nők ajkáról hallja a lengyel énekeket, akik már évtizedek óta nem látták Lengyelországot. A templom hangulata pedig olyan, mintha egyenesen Nowy Targ, Mszana vagy Sącz [Szandec – a ford. megj.] vidéke csöppent volna ide." *(„Wieści Polskie", Budapest, 1943. január 27.)*

A templom és a Lengyel Ház olyan hellyé vált, ahová a lengyelek nemcsak azért jártak, hogy részesüljenek a lengyelség élményében, hanem gyakran fordultak segítségért a paphoz és a nővérekhez is. August Hlond bíboros prímásnak küldött beszámolójában Wincenty Danek atya így írt: „A kolónia legnagyobb gondja a szélsőséges szegénység, valamint a sok munkanélküli és munkaképtelen honfitársunk, akiknek segítséget kell nyújtanunk." *(AAG, AAP III/73)*

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ

A második világháború éveiben a nővérek – a kőbányai lengyel családokhoz hasonlóan – a Lengyelországból érkező menekültek megsegítésével foglalkoztak. Több alkalommal nyújtottak menedéket és segítséget a lengyel földalatti mozgalom tagjainak. A Lengyel Templom a magyarországi lengyel hazafias élet központjává, számos ünnepség helyszínévé, valamint a háborús emigránsok több ezres tömegének támaszává és reménységévé vált. A templom egyben a legális magyar ellenzék egyik gyülekezőhelye is volt, amely a lengyelekkel való demonstratív szolidaritásvállalás által a saját kormánya és a németek ellen is tüntetett. Ez a háború egész ideje alatt így zajlott, egészen az 1944. októberi fasiszta puccsig. *(M. Wieliczko, Ksiądz Wincenty Danek (1870–1945), Lublin 1996, 182. o.)* A fasiszta terror legsúlyosabb időszakát,

A második világháború alatti lengyel menekültek megsegítésének kulcsszereplői: gr. Szapáry Erzsébet (balról a harmadik), gr. Károlyi Józsefné (balról a negyedik) és Varga Béla atya (balról az első)

1944 és 1945 fordulóján, a halálos beteg Wincenty Danek atya bujkálva, az Erzsébet-nővérek gondozásában élte túl. Az orosz front megérkezése előtt Aleksandra nővér visszatért Lengyelországba, 1945-ben Scholastyka nővér is hazatért, míg Aquina nővér Román keresztül Jeruzsálembe jutott el. Budapesten a két legidősebb nővér maradt. Budapest felszabadításáért vívott harcok során a Lengyel Templom és a Lengyel Ház a szovjet támadás tengelyébe került Budapest keleti elővárosai felől. Így a templomtorony a tüzérség célpontjává vált. A toronysisak leégett, a tetőt és a templom keleti falát lövedékek ütötték át, a felszabadítás után pedig az egészet kifosztották.

1945 UTÁN

Számos más közép- és kelet-európai országhoz hasonlóan a háború utáni első évek Magyarországon is olyan széles körű intézkedések kezdetét hozták, amelyek valamenynyi nagyobb vallási közösség – és különösen a katolikus egyház – gazdasági, közéleti, valamint oktatási tevékenységének visszaszorítására irányultak. **1945. április 27-én, megpróbáltatásokkal teli életút után, a szentség hírében hunyt el Wincenty Danek atya.** A kőbányai lelkipásztori szolgálatot egy jezsuita papra, Michał Oramus atyára bízták, aki addig internáltként tartózkodott Magyarországon. Oramus atya helyrehozta a háború okozta nagyobb károkat, valamint újraindította az idősotthon és a lengyel iskola működését. Egy év elteltével visszahívták Lengyelországba, feladatait pedig a következő két évre egy másik, korábban szintén internált pap, Erazm Malczyk szalézi atya vette át. Ez idő alatt folytatódtak a felújítási munkálatok, a templom falai pedig gyönyörű polikróm díszítést kaptak, amelyet Karol Malczyk festőművész, Erazm atya fivére készített.

Beköszöntöttek azonban az 1950-es évek, amelyek tragikus időszakot jelentettek a magyarországi Egyház életében. A Magyar Kommunista Párt, politikai riválisainak felszámolása után, az Egyházban látta a népi demokrácia legnagyobb ellenfelét. Éppen ezért az állami és társadalmi szervezetek az Egyház elleni harcot tekintették a legfontosabb feladatuknak. (K. Kaczmarek, Prawda i kłamstwo – Prymas Węgier József Mindszenty, Poznań – Warszawa 2002, 167. o.)

Miután a kommunista hatóságok befejezték az egyház által addig működtetett iskolák és egyéb oktatási intézmények államosítását, olyan intézkedéseket hoztak, amelyek célja a papság társadalmi befolyásának radikális korlátozása volt. (*M. Szymanowski, Represje wobec duchowieństwa katolickiego na Węgrzech w okresie stalinowskim, Katowice 2002.)* A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének „a klerikális reakció fokozódó aknamunkájának" kérdésével foglalkozó határozata kötelezte a párttagokat arra, hogy ne küldjék gyermekeiket hittanórára, valamint megtiltotta számukra az egyházi életben és a szentmiséken való részvételt. Ebben az időszakban a kommunista hatalom feloszlatott 23 férfi és 40 női szerzetesrendet, amelyekben körülbelül 12,5 ezer apáca és szerzetes élt. Mindössze négy tanítórend kapott engedélyt a tevékenysége folytatására:

A budapesti szerzetesnővérek közössége (balról): Akwina Karolczak nővér, Flawiana Śmigiel nővér, Zenona Najdek elöljáró nővér, Aleksandra Szczepańska nővér, Scholastyka Zawierucha nővér

a bencések, a piaristák, a ferencesek és az iskolanővérek. Mindegyikük legfeljebb 60 szerzetesnek (illetve szerzetesnővérnek) adhatott otthont, és évente 1–2 főt vehetett fel a noviciátusba. Azok a szerzetesek és apácák, akik a kényszerű keretszámon kívül rekedtek, plébániákon vállalhattak lelkipásztori munkát, világi pályára kényszerültek, vagy illegálisan emigrálhattak. A többi szerzetesrend tagjai (különösen a jezsuiták és a pálosok) ennél jóval szigorúbb megtorlások – börtönbüntetések, kényszermunkatáborok – célpontjaivá váltak. *(M. Szymanowski, Represje wobec duchowieństwa katolickiego na Węgrzech w okresie stalinowskim, Katowice 2002.)*

A LENGYEL HÁZ ÁLLAMOSÍTÁSA ÉS BEZÁRÁSA

Az üldöztetések a Lengyel Templomot sem kerülhették el. 1950-ben a templomi épületegyütteshez tartozó ingatlanokat államosították, a nővéreket pedig elűzték. A vagyont az államkincstár vette át. Egy falat emeltek, amely a templomot a többi épülettől elválasztotta, a Lengyel Házban pedig állami idősotthont alakítottak ki. August Hlond bíboros így írt az Erzsébet-nővéreknek: „Emlékezzetek rá, hogy amikor nehezetekre esik majd külföldi küldetésetek teljesítése a Lengyel Templomnak – a lengyelség e

A BUDAPESTI LENGYEL TEMPLOMBAN TEVÉKENYKEDŐ ERZSÉBET NŐVÉREK

NÉV	SZÜLETÉSI HELY	BELÉPÉS IDEJE	IDEIGLENES FOGADALOM	ÖRÖK-FOGADALOM
Zenona Teresa Najdek CSSE	Pakosław k. Szamotuł	1908. 05. 24.	1917. 07. 25.	
Aleksandra Marta Szczepańska CSSE	Szczepankowo k. Lubawy	1924. 04. 27.	1926. 07. 20.	1931. 07. 28.
Aquina Stanisława Karolczak CSSE	Bövingshausen Dortmund	1931. 09. 10.	1933. 08. 10.	1938. 08. 30.
Flawiana Elżbieta Śmigiel CSSE	Raczyce k. Odolanowa	1915. 05. 18.	1918. 07. 29.	1925. 07. 14.
Scholastyka Joanna Zawirucha CSSE	Kwieciszewo k. Mogilna	1931. 08. 03.	1935. 07. 17.	1940. 08. 09.

rendkívül fontos bástyájának – a megmentéséért, hasonlítsátok fájdalmaitokat Krisztus szenvedéséhez. Ekkor minden aggodalmatok eltörpül majd, és erőt merítetek a további küzdelemhez." *(Miriam Zając CSSE, Węgry (1933-1962), 467. o.)*

Amikor 1962. július 24-én elhunyt Flawiana nővér, a temetésre Lengyelországból érkezett rendtársnői felszámolták a rendházat, Zenona nővért pedig magukkal vitték a hazájukba.

A magyar lelkipásztorok, akik ezután következtek, már csak egy filiális templom rektorai voltak, mivel a lengyelek számára oly fontos szentélyt erre a rangra fokozták le. A társadalom egyre növekvő elvilágiasodása miatt az emberek többsége a megtorlásoktól való félelmében felhagyott a templomba járással. Később hozzá is szoktak ehhez a helyzethez, és a hitet már nem adták tovább gyermekeiknek. A nyolcvanas évek végén a katolikusoknak mindössze 4-5 százaléka vett részt a vasárnapi szentmiséken. Úgy tűnik, hogy az elmúlt időszakban – az ateista propaganda mellett – a vallási közömbösségnek és az Egyháztól való eltávolodásnak a fő forrása az értékrendbeli nihilizmus, a különböző közösségek szétverése, valamint a társadalmi kötelékek megszűnése volt. Az 1970-es években és az 1980-as évek közepén a Katolikus Egyház folyamatos elnyomás alatt állt, megfosztva azoktól a jogoktól és lehetőségektől, amelyek egy demokratikus államban automatikusan megilletik. Az egyéni vallásgyakorlás szabadságát a nyolcvanas években továbbra is korlátozták. Az iskolai nevelés célja a vallásgyakorlás felszámolása volt. A hívők a társadalom másodrendű kategóriáját képezték, ami miatt nem tölthettek be jelentős vezetői szerepeket, például nem foglalkozhattak az ifjúság nevelésével stb. *(Pál Attila Illés, Czy obcięte drzewo zazieleniło się? (Kościół węgierski w okresie miękkiej dyktatury Jánosa Kádára), Między komunizmem a integracją, Społeczeństwa i Kościoły Europu Środkowej, Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej Szczecin, 8-9 czerwca 2001 r., red. K. Kowalczyk, A. Kubaja, R. Wróblewski, Szczecin 2001, 43. o.)* A Magyarországra érkező lengyelek egy jóval elvilágiasodottabb társadalomba csöppentek bele. Korábbi értékeikről gyakran azért mondtak le, mert kénytelenek voltak beilleszkedni az új környezetbe, és nem akartak idegenek maradni. *(U. Kaczmarek, Na węgierskiej ziemi, 216. o.)* A templom megőrizte a „lengyel" nevet, de sajnos egyre kevesebb lengyel vett részt a vasárnapi szentmiséken, és a templom körül zajló kulturális élet is elhalt.

A PLÉBÁNIA ÚJJÁSZÜLETÉSE ÉS FEJLŐDÉSE

A gyökeres fordulat a történelmi jelentőségű 1989-es évben következett be, az úgynevezett népi demokratikus országok politikai rendszerváltásának évében. A lelkipásztori feladatokat ekkor Maciej Józefowicz atyára bízták, aki negyven év után az első Lengyelországból érkező pap volt. A nyolcvanas és kilencvenes években sok lengyel munkás dolgozott Magyarországon az úgynevezett szerződéses munkák keretében. Minden vasárnap két szentmisén is lengyelek tömegei gyűltek össze, főként a vagongyárak, fémmegmunkáló

A visszaszerzett Lengyel Ház

üzemek és az építőipar férfi dolgozói, valamint a „Lengyel piacon" kereskedők. Számukra a templom a szülői ház és a haza pótléka, valamint a találkozások helyszíne volt. Ők voltak azok, akiknek a segítségével és elkötelezettségével sikerült elkezdeni a templom és a paplak felújítását. Maciej Józefowicz atya a plébániai dokumentumok rendezése és az idősebb lengyelekkel való beszélgetések során fedezte fel, milyen hatalmas kincset jelent a lengyelek számára a kőbányai templom, és erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy állandó gazdát találjon ennek a külhoni lengyel központnak. Így írt a Lengyel Köztársaság akkori budapesti nagykövetének: „Az egykori aggmenházunkban jelenleg a Fővárosi Idősek Otthona található, a templomban magyar nyelven miséznek, vasárnap pedig, amikor több száz lengyel munkás, itt letelepedett lengyel vagy lengyel származású magyar érkezik oda, egy magyar pap tört lengyellel mutat be szentmisét. Tisztelettel kérem annak mérlegelését, hogy nem volna-e lehetőség arra, hogy ez a templom újra lengyel templommá váljon, a plébánián lengyel pap lakjon, és a lengyel nemzeti, valamint egyházi ünnepeket lengyel nyelven ünnepelhessük". *(A budapesti Boldogságos Szűz Mária, Keresztények Segítsége Plébánia archívuma, Plébániai iratok, Levél a Lengyel Köztársaság budapesti nagykövetének, 1989. február 20.)*

Krisztusos Atyák weboldala (lengyel nyelven)

Józef Glemp bíboros, Lengyelország prímásának jóváhagyásával 1990 szeptemberében a templom gondozását a poznańi Krisztusos Atyák vették át, akik a templomot felszentelő August Hlond bíboros lelki fiai.

Az elsőként Budapestre érkező pap Józef Wojda SChr atya volt, aki tapasztalt misszionáriusként lelkesen látott hozzá az egykor pezsgő lelki és kulturális élettel teli plébánia újjászervezéséhez. Átvette a templom megkezdett felújítási munkálatait, and erőfeszítéseket tett az állam által elkobzott egyházi vagyon visszaszerzésére. A külső munkálatok mellett a lengyelek lelki gondozását is megkezdte a rendszeres katekézis, valamint az áhítatok és szentmisék szervezése révén, hogy kielégítse a lengyelek lelki szükségleteit. Ugyancsak folytatódtak a Lengyelország prímása által is támogatott erőfeszítések a plébánia Lengyel Perszonális Plébániaként való kánoni felállítása érdekében, mivel ilyen státusszal korábban sohasem rendelkezett. Magyarország prímása jóindulatúan fogadta az új plébánia alapítására irányuló kéréseket, megjegyezve, hogy ez a Szentatya tervezett magyarországi látogatása miatt is fontos.

LENGYEL PERSZONÁLIS PLÉBÁNIA

1991. november 28-án Paskai László bíboros, Magyarország prímása felállította a budapesti Lengyel Perszonális Plébániát. A dekrétumban így írt: *„A lengyel hívők jelenlegi lelki pásztora, Glemp József bíboros és Lengyelország prímása egy perszonális plébánia megalapításának kérelmével fordult hozzám. A kérést nagy örömmel fogadtuk és az egyházjog betartásával (KPK 518) megalapításra kerül a Mindenkor Segítő Szűz Mária Lengyel Templom [A latin eredeti dekrétum itt idézett fordítása során hiba csúszott be, amelynek következtében a magyar változatban a Szűz Mária, a Keresztények Segítsége templomtitulus helyett a Mindenkor Segítő Szűz Mária megnevezés honosodott meg – ford. megj., amelyet Glemp József bíboros Őeminenciája rábízott az első plébánosra, Wojda József atyára. Ezt a kinevezést elismerjük, valamint elfogadjuk, hogy az egyébként az eszter gomi egyházmegyéhez tartozó hívők ehhez a plébániához fognak tartozni. A Lengyel Per szonális Plébánia megalakulása alkalmából szívem mélyéből küldöm Isten áldását és kérem Máriának, a hívek megsegítőjének a védelmét a plébánia hívői számára, hogy ennek az új plébániának a megalapítása által megerősödjön a magyar és lengyel baráti kötelék." (AP, a budapesti Boldogságos Szűz Mária, Keresztények Segítsége Lengyel Perszonális Plébániát alapító, 1991. november 17-i dekrétum korabeli magyar fordítása, 1991. november 17.)* Ebből az alkalomból gratuláló táviratok érkeztek a Vatikánból és a demokratikus Magyarország első miniszterelnökétől, Antall Józseftől is.

A budapesti Lengyel Perszonális Plébánia első plébánosa Józef Wojda SChr atya lett. Nagy gondot fordított a hitélet újjáélesztésére a Lengyel Templomban. A lengyel nyelvű szentmisék és áhítatok celebrálásán kívül gondoskodott a rendszeres hitoktatásról a Lengyel Köztársaság Budapesti Nagykövetsége mellett működő Lengyel Iskolában, egyetemi lelkészséget vezetett, valamint találkozókat szervezett a ministránscsoport számára. A karácsonyi időszakban feleleventette a lengyel, valamint a lengyel–magyar családoknál – sőt, még a szállodákban is – tett hagyományos ünnepi házszentelések

A BUDAPESTI LENGYEL TEMPLOMBAN TEVÉKENYKEDŐ PAPOK

	NÉV	SZÜLETÉSI HELY	PAPPÁ SZENTELÉS	TEVÉKENYSÉG A LENGYEL TEMPLOMBAN
1.	Danek Wincenty	Stryj	1901 Lwów	1908–1945 a magyarországi lengyel közösség káplánja
2.	Julian Brylik		1892 Włocławek	1929 nyugdíjas segítő
3.	Karol Raczyński			nyugdíjas segítő
4.	Ludwik Kściuczyk SVD	Monkołowice	1927. 05. 26. St. Gabriel	1939–1942 segítő
5.	Władysław Chowaniec	Jawiszowice	1930 Kraków	1943–1945 rektor
6.	Leon Misiuda	Miechowice	1940 . 06. 15. Esztergom	1943–1945 segítő
7.	Michał Oramus SJ	Siepraw	1942. 06. 13. Szeged	1945–46, a nővérek káplánja, a magyarországi lengyel közösség rektora
8.	Dr Erazm Malczyk SDB	Barwałd Śr.	Kraków	1946–1949 rektor
9.	Vámos József SDB			munkatárs
10.	Bánhidai János SDB			munkatárs
11.	Szepesi Jenő SDB	Csongrád	1940 Esztergom	1945–1947 munkatárs
12.	Karol Dragosz	Budapeszt	1912. 07. 01. Budapest	1948–1950 segítő 1950–1969 rektor
13.	Maklári Lajos			rektor
14.	Bogdán Ferenc	Beled	1938. 06. 19. Budapest	1969–1977 rektor
15.	Parádi Gyula		1953. 06. 14. Esztergom	1977–1987 rektor
16.	Simányi Ferenc			1987–1989 rektor

A BUDAPESTI LENGYEL TEMPLOMBAN TEVÉKENYKEDŐ PAPOK

	NÉV	SZÜLETÉSI HELY	PAPPÁ SZENTELÉS	TEVÉKENYSÉG A LENGYEL TEMPLOMBAN
17.	Maciej Józefowicz	Legnica	1975. 05. 31. Wrocław	1989–1990 rektor
18.	Józef Wojda SChr	Zasłońce	1956. 04. 15. Poznań	1990–1992 plébános
19.	Jan Szczykowski SChr		1988. 05. 11. Poznań	1992–1993 plébános
20.	Piotr Dzikowski SChr	Szczecin	1987. 05. 17. Poznań	1993–1993 plébános
21.	Marek Zygadło SChr	Nysa	1989. 05. 16. Poznań	1993–1998 plébános
22.	Zbigniew Czerniak SChr	Nowa Sarzyna	1996. 05. 21. Poznań	1998–2003 plébános
23.	Leszek Kryża SChr	Luzino	1991. 05. 21. Poznań	2003–2011 plébános
24.	Karol Kozłowski SChr	Gniezno	1990. 05. 23. Poznań	2011–2014 plébános
25.	Krzysztof Grzelak SChr	Stargrad Szczeciński	1993. 05. 25. Poznań	2014– plébános

A BUDAPESTI LENGYEL TEMPLOMBAN TEVÉKENYKEDŐ KRISZTUS KIRÁLY TÁRSASÁGHOZ TARTOZÓ SZERZETESEK

	NÉV	SZÜLETÉSI HELY	IDEIGLENES FOGADALOM	ÖRÖK-FOGADALOM	TEVÉKENYSÉG A LENGYEL TEMPLOMBAN
1.	Piotr Kaczówka SChr	Tarnów	1989. 03. 19.	1995. 04. 23.	1994
2.	Wiesław Osuch SChr	Aleksandrów	1988. 03. 19.	1994. 04. 10.	1991–1995
3.	Wawrzyniec Sobiecki SChr	Czermno	1961. 03. 19.	1966. 04. 10.	1995–1998

szokását. A lelkipásztori munka mellett szüntelenül fáradozott azon is, hogy a templom visszakapja régi fényét. Felújításra került a templom tetőszerkezete, elkészült az új külső homlokzat, és a templom belsejét díszítő polikrómia renoválása is megtörtént. A templomban, a paplakban és a Lengyel Házban végzett felújítási munkálatok révén az épületek visszanyerték egykori pompájukat és funkcióikat, hogy ismét olyan hellyé váljanak, ahol a lengyelek magukba szívhatják a Haza szellemét, és otthon érezhetik magukat.

A NŐVÉREK

A plébánia újjáéledő élete a hívők számának növekedésével, és ebből adódóan a szükségletek növekedésével is járt, amelyekre választ kellett adni. 2000-ben az akkori plébános, Zbigniew Czerniak atya kéréssel fordult a Krisztus Király Misszionárius Nővérek generális elöljárójához, hogy küldjön két nővért a Lengyel Templomba szolgálatra. Kérését így indokolta: *„A plébániánk egy sajátos intézmény, tudniillik az egyetlen lengyel nemzetiségi plébánia egész Magyarországon, és lelkipásztori gondozásával az összes itt élő lengyelt, valamint a lengyel–magyar családokat is felkarolja. Magyarország hosszú éveken át ki volt téve a laicizálás folyamatának, ami igen negatív hatással volt a családi életre, és hatalmas lelki pusztítást végzett. Ez a krízis a mi honfitársainkat sem kímélte meg. Ennek a laicizációnak egyik következménye a papi és szerzetesi hivatások hatalmas válsága. A lelkipásztori munkában sok világi hívő elkötelezettsége ellenére is nagyon nagy szükség van a nővérek jelenlétére. A nővérek hitoktatásban, a gyermekekkel és fiatalokkal, valamint az idősekkel végzett munkában szerzett tapasztalata, továbbá a sekrestyében teljesített szolgálata élettel tölti meg azokat a plébániákat, ahol dolgoznak, és Isten rajtuk keresztül vezet el sok embert az üdvösség útjára.”* A generális elöljáró kedvezően válaszolt a plébános kérésére, így 2000. augusztus 17-én megérkezett Budapestre a két

A Krisztus Király Misszionárius Nővérek Kongregációjának első nővérei Budapesten (balról): Małgorzata Kuziak nővér, Anna Tobiasz nővér, Bernadetta Boratyn nővér

A Krisztus Király Misszionárius Nővérek Budapestre érkezésének 25. évfordulója – 2026. január 18. [fotó Barbara Pál]

szerzetesnő: Małgorzata Kuziak nővér és Małgorzata Pomersbach nővér. A nővérek sokoldalú szolgálatot vállalva kapcsolódtak be a plébánia életébe. Małgorzata Kuziak nővér a Lengyel Köztársaság Nagykövetsége mellett működő Lengyel Iskolában hitoktatott, valamint a külhoni lengyel gyermekek szombati óvodájában is dolgozott. Az ebbe az óvodába járó gyermekek a lengyel kivándorlók azon generációjához tartoztak, akik sok esetben elveszítették a kapcsolatot az Egyházzal. Arra törekedett tehát, hogy bevonja a gyermekeket és a fiatalokat a plébánia életébe. Małgorzata Pomersbach nővér sekrestyésként dolgozott a plébánián. A templomi munkán kívül a nővér fő feladata az idős és magányos lengyelek felkutatása és látogatása volt. Elkezdték kiadni a *Quo Vadis* című vasárnapi hírlevelet (bulletint) is, 2003-ban pedig elindult az azonos című negyedéves folyóirat megjelentetése. Az utánuk következő missziós nővérek elkötelezetten folytatják és fejlesztik elődjeik munkáját egészen a mai napig.

A BUDAPESTI LENGYEL TEMPLOMBAN TEVÉKENYKEDŐ KRISZTUS KIRÁLY MISSZIONÁRIUS NŐVÉREK

LP	NÉV	SZÜLETÉSI HELY	IDEIGLENES FOGADALOM	ÖRÖK-FOGADALOM	TEVÉKENYSÉG A LENGYEL TEMPLOMBAN
1.	Małgorzata Kuziak MChR	Szczecin	1990. 07. 15.	1995. 08. 15.	2000–2004
2.	Małgorzata Pomersbach MChR	Zabrze	1999. 05. 03.	2004. 08. 15.	2000–2003

A BUDAPESTI LENGYEL TEMPLOMBAN TEVÉKENYKEDŐ KRISZTUS KIRÁLY MISSZIONÁRIUS NŐVÉREK

LP	NÉV	SZÜLETÉSI HELY	IDEIGLENES FOGADALOM	ÖRÖK-FOGADALOM	TEVÉKENYSÉG A LENGYEL TEMPLOMBAN
3.	Bernadetta Boratyn MChR	Łańcut	2000. 05. 03.	2005. 08. 15.	2003–2006
4.	Anna Tobiasz MChR	Bochnia	1993. 05. 03.	1998. 08. 15.	2004–2007
5.	Agnieszka Noga MChR	Robczyce	2002. 05. 03.	2007. 08. 15.	2006–2007
6.	Agnieszka Syczewska MChR	Nowy Dwór Gd.	2002. 08. 25.	2007. 08. 15.	2007–2009
7.	Danuta Musiał MChR	Nakło	1978. 05. 03.	1984. 05. 03.	2007–2008
8.	Edyta Selech MChR	Zamość	1999. 05. 03.	2004. 08. 15.	2008–2009
9.	Małgorzata Jamrozik MChR	Kraków	1993. 05. 03.	1998. 08. 15.	2009–2012
10.	Magdalena Zapart MChR	Tarnów	2007. 07. 15.	2012. 08. 15.	2009–2010
11.	Weronika Jaworska MChR	Strzyżów	1992. 05. 03.	1998. 08. 15.	2010–2014
12.	Eugenia Baranowa MChR	Vilnius	2000. 05. 03.	2005. 08. 15.	2011–2016
13.	Anna Chruścielska MChR	Koło	1991. 05. 03.	1996. 08. 15.	2014–2019
14.	Agnieszka Noga MChR	Robczyce	2002. 05. 03.	2007. 08. 15.	2019–2020
15.	Weronika Jaworska MChR	Strzyżów	1992. 05. 03.	1998. 08. 15.	2015–
16.	Stanisława Kwiręg MChR	Konin		2003. 08. 15.	2020–

BOLDOGSÁGOS SZŰZ MÁRIA, KERESZTÉNYEK SEGÍTSÉGE

A győzelem, ha eljön, a Szűzanya győzelme lesz

Ezeket a profetikus szavakat 1948. október 22-én, a halálos ágyán mondta **August Hlond bíboros** (Lengyelország prímása 1926 és 1948 között), abban az időszakban, amikor Lengyelországban a kommunista rendszer kezdett megszilárdulni, és az Egyház elleni harc egyre könyörtelenebbé vált. Egy olyan pillanatban, amikor a jövő teljesen reménytelennek tűnhetett, a prímás Máriára mutatott, mint Arra, aki által eljön a jó végső győzelme.

A Kcyniai Efrem Maria (Stanisław Klawitter) által készített, August Hlond bíborost ábrázoló portré litográfiai reprodukciója (Szent Adalbert Könyvesbolt, Poznań). 1935 körül [AlexLH1972, CC BY-SA 4.0, via Wikimedia Commons]

Hlond bíboros személyét és szerepét a budapesti Lengyel Templom megalapításában és fenntartásában lehetetlen túlbecsülni. Különleges gondoskodással vette körül ezt a szentélyt és a köré gyűlt lengyel kolóniát. 1930. augusztus 17-én ő maga szentelte fel a templomot. A Hlond bíboros által alapított Krisztus Társasága a Külhoni Lengyelekért kongregáció papjai (az ún. Krisztusos Atyák) pedig – beleértve a jelenlegi plébánost, Krzysztof Grzelak atyát is – 1990 óta látják el a magyarországi lengyelek lelkipásztori gondozását. Ennek a lengyel prímásnak a budapesti templomhoz fűződő kapcsolata azonban még ennél is közvetlenebb formát ölt.

August Hlond szalézi szerzetes volt, vagyis Bosco Szent János lelki fia, aki nagy ifjúságnevelő és a Szűz Mária, Keresztények Segítsége fáradhatatlan apostola volt. Maga Hlond szintén az Ő mély tisztelője volt, így éppen a **Boldogságos Szűz Mária, Keresztények Segítsége** *(Beatae Virginis Mariae Auxilium Christianorum)* lett a budapesti Lengyel Templom patrónája.

E titulus gyökerei a kereszténység első századjaira nyúlnak vissza, amikor Máriát a bűnösök és a szerencsétlenek Szószólójának és Segítőjének nevezték *(Szent Efrém diakónus és egyháztanító, †373),* valamint az emberi nem Segítőjének hívták *(Nazianzoszi Szent Gergely, konstantinápolyi pátriárka és egyháztanító, †390 körül),* úgy tekintve Má-

riára, mint a kegyelmek közvetítése által nyújtott segítség forrására. Idővel ez a titulus Mária az egész Egyház feletti különleges oltalmába vetett hitet is kifejezte, különösen a veszélyek és üldöztetések idején. A Segítő kultuszához kötötték többek között az Oszmán Birodalom felett aratott győzelmeket Lepantónál 1571-ben és Bécsnél 1683-ban, valamint VII. Piusz pápa kiszabadulását a napóleoni fogságból. A világtörténelem szempontjából sorsfordítónak tartott lepantói csata után Szent V. Piusz pápa hozzáadta a loretói litániához a „Keresztények Segítsége, könyörögj érettünk!" fohászt, VII. Piusz pedig, aki megmenekülését Mária közbenjárásának tulajdonította, egy 1815. szeptember 15-i dekrétummal elrendelte a Boldogságos Szűz Mária, Keresztények Segítsége ünnepét. Az ünnep napját május 24-re tűzte ki, 1814-es Rómába való visszatérésének évfordulójára. Kezdetben Rómában és az Egyházi Államban ülték meg az ünnepet, majd a kultusz fokozatosan terjedt el a további országokban is. Legnagyobb apostola a fentebb említett Bosco Szent János lett, aki a Segítő Máriában minden művének Édesanyját és Oltalmazóját látta. Az ő kezdeményezésére épült fel Torinóban a Segítő Szűz Mária-bazilika, a Segítő Mária-kultusz pedig a szalézi lelkiség egyik legfontosabb elemévé vált.

A budapesti templomban azonban egy érdekes részletet fedezhetünk fel. Titulusa ugyan a Keresztények Segítségére utal, ám a főoltáron, a tabernákulum felett elhelyezett ikon a Szent Szűz ikonográfiai típusai közül a **Mindenkor Segítő Szűz Mária** *(latinul Sancta Mater de Perpetuo Succursu)* típusának felel meg. Ez két különböző Mária-titulus, jóllehet mindkettő Mária ugyanazon anyai gondoskodásáról és az ember megsegítésére való készségéről tanúskodik. A Mindenkor Segítő Szűzanya-ikon a bizánci hagyományhoz tartozik. Máriát ábrázolja, amint a Gyermek Jézust tartja, aki a jövendő Szenvedésének eszközeit felmutató Mihály és Gábriel arkangyalok felé néz. Jézus Édesanyja karjaiban keres menedéket, Mária pedig a hozzá imádkozó emberre irányítja tekintetét, mintha jelenlétéről biztosítaná őt, miközben Krisztusra mutat. Ezen ikon kultuszát különösen a redemptoristák terjesztették el azután, hogy IX. Piusz pápa 1865-ben az ő gondozásukra bízta az eredeti kegyképet. A Mindenkor Segítő Szűzanya liturgikus emléknapját június 27-én ünneplik.

A templom titulusa és a főoltáron látható ikon típusa közötti különbség nem csorbítja a hely lelki egységét. Ellenkezőleg, a két megszólítás kölcsönösen kiegészíti egymást. Szűz Mária, a Keresztények Segítsége az Egyház és a közösség feletti oltalmára emlékeztet, míg a Mindenkor Segítő Szűzanya minden egyes ember felé odafordul, aki vigaszt és megmentést keres. Száz év elteltével a budapesti Lengyel Templom így nemcsak a magyarországi lengyelek történelmének tanúja marad, hanem a reménység élő jele is, amely August Hlond bíboros utolsó próféciájában fogalmazódott meg: a győzelem, ha eljön, a Boldogságos Szűzanya győzelme lesz.

A TEMPLOM BELSŐ TERE

A templom egyhajós, félköríves apszissal rendelkező épület. Hossza mintegy 20 méter, szélessége 14 méter, magassága pedig 10 méter. A hajóban függesztett, úgynevezett „Rabitz-típusú" dongaboltozatot alkalmaztak. Körülbelül kétharmad magasságban található az orgonakarzat, amely alatt a templomtorony földszinti részén kialakított oldalkápolna bejárata helyezkedik el. A főbejárattal szemben látható a márványból készült, neoromán stílusú főoltár a tabernákulummal. Érdekesség kedvéért megemlítendő, hogy Wincenty Danek atya egy jó barátjától, a budapesti jezsuiták elöljárójától „kapta" az oltárt, amikor a szerzetesek éppen lecserélték azt a Jézus Szíve jezsuita templomban. Az oltár antepediumában (oltárelőjében) ugyanis a nagy lengyel jezsuita szent, Kostka Szent Szaniszló szarkofágjának gipszmásolata látható. A szobor eredetije és Szent Szaniszló ereklyéi a jezsuita atyák római, Quirinale-dombon található Szent András-templomában (Sant'Andrea al Quirinale) találhatók.

A tabernákulum felett található a Mindenkor Segítő Szűzanya régi, fára festett ikonja (lásd fent). A retabló (oltárépítmény) mozaikjait a plébánia egyik híve, Barth Ferenc festőművész készítette. Ugyancsak az ő alkotása az orgonakarzat mellvédjén látható rózsafüzér-triptichon. Az oltárban Szent Jozafát és Szent Bazilissza vértanúk ereklyéi nyertek elhelyezést. Az örökmécsest Reinhold Weszycki, a templom egyik

A főoltár a Mindenkor Segítő Szűz Mária-kegyképpel [fotó Barbara Pál]

A Jézus Szentséges Szíve-motívumot ábrázoló színes üvegablak részlete a szentélyben [fotó Anna Arkabus-Mázi]

pártfogója adományozta. Ő ajándékozta a nagy csillárt is, amely azonban a háború után elveszett. A jelenlegi csillárt és a koronás sas motívummal díszített falikarokat lengyel munkások adományozták 1990-ben. A szentély Jézus Legszentebb Szíve és Mária Szeplőtelen Szíve motívumait ábrázoló színes üvegablakai a Niedziwulski család, valamint egy Kőbányán szolgáló, a nevét eltitkoló lelkipásztor felajánlásából származnak. A diadalív bal oldalán, az oldaloltár felett egy XIX. századi, olajjal festett Czestochowai Szűzanya-kép látható, amelyet legvalószínűbben Wincenty Danek atya hozott magával Lwówból (Lembergből). A túloldalon, a jobb oldali mellékoltár felett az Irgalmas Jézus festménye kapott helyet, amelyet zarándokok hoztak Lengyelországból. A Fatimai Szűzanya szobra szintén egy fatimai zarándoklatról származó ajándék. A szentélyből a bal oldalon található ajtón keresztül lehet belépni a sekrestyébe, amelyet – egy 200 kg súlyú harangnak otthont adó – harangtorony földszintjén alakítottak ki. A sekrestyéből ki lehet lépni a paplak teraszára. Visszatérve a templomhajóba, érdemes figyelmet szentelni a gyönyörű neogótikus színes üvegablakoknak, amelyek a lengyel és a magyar történelem közös boldogjait és szentjeit jelenítik meg. A bal oldalon (a karzat felé haladva) az üvegablakok a következőket ábrázolják: Grodziecki Szent Menyhértet, a három kassai vértanú egyikét, Szent Kázmér herceget, Boldog Jolánt és Szent Zoerárd-András. A szemközti oldalon láthatók: Boldog Szalómé, Szent Kinga, Szent László, valamint Szent Adalbert. Az üvegablakok 1929–1932 között készültek Palka József és Dobs Béla műhelyeiben, egyéni adományozók megrendelésére. Szintén a két világháború közötti időszakból származnak az olajnyomat technikájával készült keresztúti stációk.

A Karol Malczyk által készített lengyel sas a 2025-ös restaurálást követően [fotó Anna Arkabus-Mázi]

POLIKRÓMIA

A templom falait és mennyezetét Karol Malczyk lengyel festőművész polikrómiái díszítik, aki 1939-es menekült, és az akkori plébános, Erazm Malczyk atya fivére volt. Ez volt az utolsó munkája Magyarországon, ahol tízéves itt-tartózkodása alatt (1949-ig) számos ilyen monumentális falfestményt készített különböző templomokban, például Mádon. A kőbányai templom szentélyében a művész a Szentháromságot jelenítette meg, amint angyalok imádják őt, valamivel lejjebb

pedig két szeráf látható, akik füstölgő tömjénezőt tartanak a kezükben. A diadalíven a Czestochowai Szűzanyát helyezte el, a Lengyelország és Magyarország címerét tartó angyalok kíséretében, a szalagon pedig kétnyelvű felirat olvasható: *„Oltalmad alá”.* A boltozaton egy hatalmas méretű lengyel sas látható, amelynek alakját szárnyas angyalok csoportja formázza. Karol Malczyk az angyalok arcában az egyházközséghez tartozó lengyel lányok vonásait örökítette meg. A teljes dekorációt a lengyel szecesszió (az ún. „Ifjú Lengyelország”) szellemében fogant, érdekes fali ornamentika egészíti ki. 2025-ben a magyar kormány támogatásának köszönhetően a polikrómiák teljes körű restaurálláson estek át.

A felújítási munkálatok során készült fényképek

ORGONÁBAN ÉS EMLÉKTÁBLÁKBAN ŐRZÖTT TÖRTÉNELEM

2026-ban az orgonát is sikerült restaurálni, amely a templom értékes történelmi és szimbolikus emlékét képezi, hiszen a Magyarországon tartózkodó lengyel menekültek kollektív ajándéka a külhoni lengyel kultúra javára, és a lengyelek háborús, bujdosó évek alatti magyarországi tartózkodásának maradandó emléke. *(ks. Maciej Józefowicz, Historia budowy organów w Kościele Polskim w Budapeszcie „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1998, 69. sz.)*

A jobb és bal oldali falakon Szent II. János Pál pápa és Szent Maximilian Kolbe képei láthatók.

A templom berendezésének fontos eleme az a számos emléktábla, amely egyfajta dokumentációként szolgál a szentély történetéhez. Elsősorban figyelemre méltó az előcsarnokban elhelyezett alapítói emléktábla, amely azokat az adományozókat tiszteli meg, akik legalább 100 koronát szántak a templom felépítésére. Érdemes alaposan áttanulmányozni, mivel számos kiváló lengyel és magyar név szerepel rajta. Ugyancsak az előcsarnokban kapott helyet a templomszentelés emléktáblája, amelyet egykor a Magyar–Lengyel Egyesület adományozott; ezt a háború után helyezték át ide a torony homlokzati faláról. Különös módon hangsúlyozza az úgynevezett „Visztulai Csoda” történelmi szerepét, amelynek tizedik évfordulóján Lengyelország akkori prímása, August Hlond bíboros végrehajtotta ezt a jelentős aktust. A templomépítő, a kőbányai lengyel kolónia első lengyel plébánosa, Wincenty Danek atya előtt egy emléktáblával és a templomkertben álló szoborral is tisztelegnek, amelyet 2003-ban Leon Mały

A budapesti lengyel templom orgonájának története (lengyel nyelven)

lembergi püspök leplezett le és szentelt fel. A többi tábla a különböző építő- és felújító vállalatok munkáját örökíti meg, amellyel megmentették a templomot a pusztulástól.

A templomban található egy kisméretű oldalkápolna is, amelyet egykor Szent Józsefnek szenteltek, jelenleg pedig kolumbáriumként (urnatemetőként) működik. Az alacsony boltozatú kápolnában egy vörös magyar márványból készült oltár és egy Szent Rita-kép látható. A boltozatról egy különleges sárgaréz csillár függ alá.

EREKLYÉK ÉS EMLÉKTÁRGYAK

A templom gyűjteményének fontos részét képezik a templom mellett működő egyesületek és védnökeik zászlói, többek között Szent Adalbert, Kostka Szent Szaniszló, az Ostrobramska (Hegyes Kapui) Szűzanya és a Czestochowai Szűzanya lobogói, a lengyel veteránok zászlaja, valamint a háború előtti budapesti cserkészcsapat történelmi zászlaja, amelyet jelenleg a „Czarne Bratanki" cserkészcsapat tagjai használnak. A további megőrzött – néhány esetben műemléki értékű – emléktárgyak közé tartoznak a liturgikus ruhák, különösen azok a kazulák és palástok, amelyek közül a legkorábbiak a XVIII. század végéről származnak. Ugyancsak figyelemre méltó a liturgikus edények gyűjteménye: az itt található kelyhek és ereklyetartók legrégebbi darabjai szintén a XVIII. század végére datálhatók. Külön kiemelendő az az áldoztatókehely, amely a Nagykanizsán internált tisztek 1940-es ajándéka. A teljes gyűjteményt archív anyagok

Erdő Péter bíboros, Magyarország prímása ünnepélyesen inaugurálja Szent Kinga kultuszát 2006-ban. Szent Kinga ereklyéit Leszek Kryża atya és a hívek hozták el az ószandeci klarissza kolostorból [fotó Barbara Pál]

egészítik ki: a templom és a lengyel kolónia történetéhez kapcsolódó dokumentumok, fényképek és tárgyak.

A templom megtekintésekor érdemes felidézni, hogy a belső tér és a berendezés számos eleme, valamint a hozzá kapcsolódó történelmi emlékek megsemmisültek vagy elvesztek a hadi események során, illetve az egyházi javak 1950-es államosítását követően. Példaként szolgálhat erre annak az emléktáblának a sorsa, amely egy lengyel kisiparosnak, Feliks Sławski szabónak állított emléket, akit a szabadságharc idején lőttek agyon az osztrákok. Ennek az emléktáblának, amelyet a két világháború között a budapesti szabócéh adományozott, és amely az 1970-es években még látható volt a templom homlokzatán – miután ismeretlen okból eltávolították – nyoma veszett.

A mindenkori plébánosok, a Szent Adalbert Egyesület és a plébánia aktív közösségének erőfeszítéseinek köszönhetően a templomba sikerült elhozni **Szent Adalbert, Szent Kinga, Szent II. János Pál és Szent Maximilian Kolbe,** valamint a pariacotói boldog vértanúk: **Michał Tomaszek és Zbigniew Strzałkowski konventuális ferences atyák ereklyéit.**

A TEMPLOM HOMLOKZATA ÉS KÖRNYEZETE

A templomkertben érdemes megtekinteni azt a két emléket, amely a lengyel légiók történetének budapesti epizódjához kapcsolódik. Ezek a következők: a légionisták emlékkeresztje, valamint a templom építésére kijelölt terület Władysław Bandurski atya, a légiók tábori püspöke által végzett felszentelésének emléktáblája. Az emléktáblán egy gyönyörű, az ő képmását ábrázoló bronzmedalion látható. A kereszt alatt, az utca felé fordulva található a Szeplőtelen Szűz-kápolna, kicsivel feljebb pedig, egy márványtalapzaton elhelyezve, Wincenty Danek atya mellszobra kapott helyet.

Közvetlenül a bejárati lépcső mellett található a Poznański Június és az 1956-os magyar forradalom eseményeire emlékeztető kopjafa, amelynél minden évben virágokat és koszorúkat helyeznek el.

A homlokzati falon egy emléktábla őrzi az 1940-ben, az NKVD által meggyilkolt 22 000 lengyel katonatiszt emlékét. A torony falán, a homlokzat jobb oldalán két további emléktábla is található. Az első, amelyet a lengyel menekültek Magyarországra érkezésének 75. évfordulója

Wincenty Danek atya mellszobra a templomkertben. A háttérben a Lengyel Légió elesett katonáinak emléket állító kereszt [fotó Barbara Pál]

alkalmából állítottak, azoknak a lengyel és magyar lelkipásztoroknak állít emléket, akik „Istent, hazájukat és a menekülteket” szolgálták. A második pedig, amelyet 2014-ben helyeztek el, a Stanisław Maczek ezredes parancsnoksága alatt álló 10. dandár és a vele együtt érkező lengyel menekültek ezreinek Magyarországra érkezésére emlékeztet, akik testvéri segítségre, menedékre és mindenekelőtt a magyarok nyitott szívére találtak itt.

LELKIPÁSZTORKODÁS ÉS LENGYEL HÁZ

Minden emigráns vagy nemzeti kisebbséghez tartozó ember életében a legfontosabb tényező a biztonságérzet, a szülőfölddel és az ősök hazájával való kötelék, valamint a hit anyanyelven történő gyakorlásának lehetősége. A Magyarországon élő lengyelek számára a lengyelség ezen bástyája a budapesti Lengyel Templom és Lengyel Ház. A szocializmus időszakában Magyarországon egyetlen lengyel civil szervezet működött: a Bem József Kulturális Egyesület. Az itt élő lengyeleknek semmilyen más szerveződési alternatívájuk nem volt, ha lengyelnek érezték magukat, és mélyen kötődtek a Hazához, valamint az ősök hitéhez. A politikai rendszerváltást követően az első lengyel plébános Maciej Józefowicz atya lett, majd 1991-ben megalakult a Lengyel Perszonális Plébánia, és a Lengyel Templom lelkipásztori ellátását a poznańi központú Krisztus Társasága a Külhoni Lengyelekért kongregáció vette át. A lengyel katolikusoknak végre lehetőségük nyílt arra, hogy anyanyelvükön gyakorolják hitéletüket. Hiányzott azonban egy olyan hely, ahol összejöhettek volna, és elmélyíthették volna a keresztény kultúrát. A Lengyel Menedékhely, amelyet a lengyelek még a háború előtt építettek, a háború után, a magyar belügyminiszter 5368/347/9/1951. számú rendelete értelmében a magyar állam tulajdonába került.

MAGYARORSZÁGI LENGYEL KATOLIKUSOK SZENT ADALBERT EGYESÜLETE

A Lengyel Menedékhely, amelyet a lengyelek még a háború előtt építettek, a háború után, a magyar belügyminiszter 5368/347/9/1951. számú rendelete értelmében a magyar állam tulajdonába került. A Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete, amely 1993. január 11-én alakult meg a Lengyel Menedékhely egyetlen jogutódjaként, hosszú erőfeszítések után – immár Lengyel Házként – visszaszerezte azt a Budapesti Főpolgármesteri Hivataltól (a főpolgármester 1998. március 5-i határozatával). Az egyesület vezetőségének, a Lengyel Köztársaság Nagykövetségének, a magyar Miniszterelnökségnek, valamint sok jóakaratú embernek rengeteg fáradozása révén a Lengyel Köztársaság Szenátusa 2001-ben pénzügyi forrásokat különített el, és a hozzá tartozó „Wspólnota Polska” (Lengyel Közösség) Egyesület közvetítésével a Lengyel Házat fel-

A Lengyel Ház kulcsainak átadása (1998) [a Lengyel Ház archívumából]

újították és kibővítették. Ez a lengyel állam ajándéka volt a Szent Adalbert Egyesület, és ezáltal az egész magyarországi lengyelség számára. A „Wspólnota Polska" ekkor egy megállapodást íratott alá az egyesülettel, amelyben az kötelezettséget vállalt többek között egy lengyel könyvállománnyal rendelkező könyvtár és olvasóterem kialakítására a Lengyel Házban, a kulturális tevékenység folytatására, valamint a háború előtti idők óta ott működő, a papnak és a szerzetesnővéreknek otthont adó plébánia megőrzésére. 2002. október 26-án Józef Glemp bíboros, Lengyelország prímása a lengyel és a magyar püspöki kar képviselői, valamint Rafał Wiśniewski, a Lengyel Köztársaság nagykövete és a legidősebb magyarországi lengyel, Búzasi Mária jelenlétében ünnepélyesen felszentelte a Lengyel Házat. Az egyesület bekapcsolódott a lelkipásztori tevékenység struktúrájába, támogatva a papi munkát, és kiegészítve azt a kulturális és oktatási területen.

Lehetetlen lenne felsorolni mindazokat a tevékenységeket, kulturális eseményeket, zarándoklatokat, kirándulásokat, találkozókat, különböző művészeti bemutatókat és történelmi előadásokat, amelyek azóta a Lengyel Házban helyet kaptak, ezért az alábbiakban csupán a csoportokat mutatjuk be, amelyek ezeket a rendezvényeket szervezik.

A jelenlegi plébános – Krzysztof Grzelak atya [fotó Barbara Pál]

A LENGYEL PERSZONÁLIS PLÉBÁNIA LELKIPÁSZTORI SZOLGÁLATA

1990 óta a plébánia lelkipásztori ellátását a Krisztusos Atyák végzik, a Krisztus Király Misszionárius Nővérek a Külhoni Lengyelekért Kongregációhoz tartozó nővérek támogatásával. Jelenleg a plébános Krzysztof Grzelak atya, a misszionárius nővérek pedig Stanisława Kwireg és Weronika Jaworska nővérek.

A lelkipásztori munkájuknak köszönhetően a magyarországi lengyeleknek lehetőségük van anyanyelvükön szentmiséken részt venni, mind a Lengyel Templomban, mind Budapesten kívül. A plébános atya rendszeresen látogatja a Tatabányán élő lengyel közösséget, valamint szükség szerint Győrben és Pécsen is bemutatja a szentmiséket és kiszolgáltatja a szentségeket. A budapestiek számára a tanév során minden szerdán gyónási lehetőség is biztosított lengyel nyelven a Ferenciek terén található ferences templomban. A Lengyel Plébánia bekapcsolódik minden magyarországi évfordulós és hazafias ünnepségbe.

A Lengyel Templomban ünnepélyesen megülik a katolikus ünnepeket, és közösen ápolják a lengyel hagyományokat, mint például a húsvéti barkaszentelést, az ételszentelést, a karácsonyi „ostyás" találkozókat, a húsvéti reggelit, az Úrnapi körmenetet, vagy a mindenszentek napján a rákoskeresztúri temető lengyel parcellájában bemutatott tábori szentmisét. A plébános atya minden évben meglátogatja a híveket a karácsonyi

Templombúcsú, 2026 [fotó Barbara Pál]

Tábori szentmise a rákoskeresztúri temető lengyel katonai parcelláján Mindenszentek ünnepén [fotó Barbara Pál]

Elsőáldozás [fotó Barbara Pál]

A legfiatalabb hívek találkozása Szent Miklóssal [fotó Anna Arkabus-Mázi]

időszakban a hagyományos „kolenda" (házszentelés) keretében, amely során lelkipásztori áldásban részesíti őket.

A templomban elsőcsütörtöki, elsőpénteki és elsőszombati áhítatokat tartanak Szentségimádással.

A karácsonyi és húsvéti ünnepekre való felkészülés jegyében a Lengyel Templomban minden évben lelkigyakorlatokat tartanak. Advent időszakában minden szombaton reggeli roráté szentmisét mutatnak be, amely után a résztvevők közös reggelire gyűlnek össze.

A nagyböjti időszakban minden vasárnap a 10.30-as szentmise előtt a hagyományos Keserves panaszokat *(Gorzkie Żale)* éneklik, minden pénteken pedig keresztutat tartanak a templomban vagy a szabadban. Néhány éve Weronika Jaworska (MChR) „extrém keresztutat" is szervez Szentendrére.

Májusban ünnepélyesen celebráljuk a Külhoni Lengyelség napját, a Boldogságos Szűz Mária, Lengyelország Királynője ünnepét, és mindenekelőtt a plébánia búcsúját, amelyet a Boldogságos Szűz Mária, Keresztények Segítsége tiszteletére tartunk.

A magyarországi Polónia a plébános atya vezetésével minden évben, október harmadik hétvégéjén részt vesz a Krisztus Társasága és a Krisztus Király Misszionárius Nővérek által szervezett Jasna Górai virrasztáson, amelyet a lengyel emigránsokért és lelkipásztoraikért ajánlanak.

Nemrégiben a tanév során minden hónap első csütörtökén a Szentírás olvasásának és a hozzá kapcsolódó elmélkedésnek szentelt találkozókat is elindítottak.

A plébánián két Élő Rózsafüzér kör, valamint egy „Imamentő" csoport működik, amelynek tagjai a nehéz helyzetben lévőkért imádkoznak. Minden hónap 13-án fatimai áhítatot tartanak a Lengyel Templomban, amelyet a rózsafüzér kör találkozója követ a Lengyel Házban.

GYERMEKEK ÉS IFJÚSÁG

A gyermekek számára hitoktatás és elsőáldozási felkészítés zajlik mindkét lengyel tanintézményben: a budapesti Lengyel Köztársaság Nagykövetsége mellett működő Petőfi Sándor Lengyel Iskolában, valamint a Lengyel Kiegészítő Nemzetiségi Nyelvoktató Iskola és Kiegészítő Nemzetiségi Óvodában. Emellett felkészítő tanfolyamokat is tartanak a bérmálás szentségének felvételére.

A hitoktatás keretében a gyermekek ápolják a különböző hagyományokat, műsorral készülnek a nagymama és a nagyapa napjára, betlehemes játékot adnak elő, és zenei vagy liturgikus szolgálattal működnek közre a gyermekmiséken.

Minden vasárnap az esti szentmise után a Magyarországon tanuló vagy cserediákprogrammal itt tartózkodó lengyel egyetemistáknak, a Polónia fiatal tagjainak, valamint a dolgozó ifjúságnak lehetősége van egy tea mellett összejönni az „Emanuel" csoport keretében, amelyet Stanisława Kwireg (MChR) vezet.

Cserkészek és kiscserkészek várják a Bem József téren Karol Nawrocki lengyel köztársasági elnök megérkezését [fotó Anna Arkabus-Mázi]

A Lengyel Plébánia mellett működik a Lengyel Cserkészszövetség (ZHP) Stanisław Maczek tábornok 1. Páncélos Hadosztályának nevét viselő egysége, a *„Czarne Bratanki”* cserkészcsapat. A szervezet keretében a gyermekek és fiatalok négy korosztályi csoportba tagozódnak: az ún. vándorok (15 év felett), cserkészfiúk és cserkészlányok (11–14 év), kiscserkészek (7–10 év) és a legkisebbek, az ún. manók (4–7 év), akiket „Krasne Maczkinek” is hívnak. Az egység a II. világháború előtti cserkészhagyományokra épül, aminek szimbolikus jele a történelmi, még 1935-ben felszentelt ZHP-zászló átvétele. Szervezetileg a csapat a londoni Lengyel Cserkészszövetség parancsnoksága alá tartozik. A rendszeres gyűlések, táborok és kirándulások mellett a cserkészek és a kiscserkészek az egyházi ünnepségeken, valamint a történelmi évfordulókról való megemlékezéseken történő díszőrség-állítással is erősítik nemzeti és hazafias identitásukat.

Nyáron a plébánia a Polónia-szervezetek támogatásával rendezi meg a „Vakáció Istennel” elnevezésű gyerektábort, amelynek célja Lengyelország megismertetése, valamint a Magyarországon élő gyermekek és fiatalok evangelizációja.

A Cserkésztestvériség Napja – a budapesti „Czarne Bratanki” ZHP cserkészcsapat teljes létszámban [fotó Anna Arkabus-Mázi]

A „Czarne Bratanki” cserkészek Facebook-oldala

A POLÓNIA SZENIORJAI

A plébániai közösség beteg és idős tagjainak lelki gondozása és támogatása keretében minden évben ünnepélyesen megrendezik a Betegek Napját a Lengyel Házban tartott összejövetellel egybekötve. Emellett karácsonyi szentestét (Wigiliát) is szerveznek, ahol a Polónia szeniorjai közös asztalnál találkozhatnak. Mindezeken túl zarándoklatokra, kirándulásokra és közös áhítatokra is kerül sor.

Krzysztof Grzelak atya megáldja az ételeket a szeniorok számára készített húsvéti reggeli előtt [fotó Barbara Pál]

ZENE ÉS SZÍNHÁZ

Szent Kinga Kórus

A Szent Kinga Kórus koncertje Kőbányán, 2014-ben [fotó Barbara Pál]

A Szent Kinga Kórus megalakulásának története Szent II. János Pál pápa személyéhez fűződik. 2005-ben Rostetter Szilveszter professzor – aki magyar nemzetiségű karmester, orgonaművész, zeneszerző, a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem oktatója, valamint lengyel nyelvű művek fordítója – elhatározta, hogy a lengyel pápa emléke előtt adózva kiad egy CD-lemezt *Totus Tuus* címmel. Ezen a lemezen végzett munka szoros barátságkötéshez vezetett az akkori plébánossal, Leszek Kryża atyával, és egy kórus megalapításának az ötletét eredményezte, amely még ugyanebben az évben meg is valósult. A kórus tagjainak száma mintegy 30 fő, akik többségében lengyel-magyar vegyes házasságban élő házaspárok. A Lengyel Házban minden héten próbákat tartanak Rostetter Szilveszter professzor vezetésével, amelyek a 2019 és 2021 közötti években Karolina Socha-Mészáros, a kórus szoprán énekese és szólistája irányítása alatt is zajlottak. A kórus repertoárjában egyházi és hazafias énekek, karácsonyi énekek, valamint népdalok is szerepelnek. A kórus ezáltal ápolja a lengyel kultúrát és a keresztény hagyományokat. A templomi zenei szolgálat ellátása és a lengyel nemzetiségi ünnepségeken való közreműködés mellett a kórus vendégszereplések alkalmával Lengyelországban is fellép. Büszkélkedhet továbbá a barczewói Feliks Nowowiejski Egyházi Kórusfesztiválon, valamint a koszalini Külhoni Lengyel Kórusok Fesztiválján való részvétellel is. A Szent Kinga Kórus több alkalommal lépett

fel a Párizsban és Bécsben élő lengyel közönség előtt is. 2010-ben a Szent Kinga Kórus megkapta az Országos Lengyel Önkormányzat által adományozott „Magyarországi Lengyelségért" díjat, 2022-ben pedig elnyerte a magyarországi nemzetiségek elismerésére alapított „Pro Cultura Minoritatum Hungariae" díjat.

„Kleksiki" – családi schola

A „Kleksiki" (Kispacák) együttesnek igen figyelemre méltó története van. Alapítói a Magyarországon élő lengyelek, Deák Edyta és Krzysztof Szarkowicz. Mintegy 30 évvel ezelőtt az egyik szczecini plébánia ifjúsági szentmiséin énekeltek együtt, a „Kleks" (Paca) nevű együttesben. Később életútjaik elváltak, egészen addig, amíg újra össze nem találkoztak Budapesten. Mindketten más-más úton kerültek Magyarországra, ahol saját lengyel-magyar családot alapítottak. És mivel az éneklés mindig is nagyon fontos volt számukra, elhatározták, hogy itt, a magyar földön is folytatják zenei és énekes tevékenységüket. Eredetileg az együttest Edyta és Krzysztof lengyel-magyar családjai alkották a gyermekeikkel, de fokozatosan csatlakoztak hozzájuk a barátaik és azok gyermekei, majd a lengyel-magyar családok fiatalabb generációi is. Jelenleg a »Kleksiki« magját Krzysztof Szarkowicz, a Forreiter házaspár és a Potys család alkotja. Havonta egyszer zenélnek, énekelnek és imádkoznak a vasárnapi gyermekmisén.

A Lengyel Plébánia korábbi lelkipásztorai: Karol Kozłowski atya (2011–2014 között plébános) és Leszek Kryża atya (2003–2011 között plébános) – jelenleg a lengyel köztársasági elnök mellett működő, a Polóniáért és Külföldön Élő Lengyelekért Felelős Tanács tagja – a „Kleksiki" scholával, a Lengyel Házban tartott számos fellépése egyikén [fotó Barbara Pál]

A Mi Színjátszó Csoportunk

A budapesti Lengyel Perszonális Plébánia mellett működő a Mi Színjátszó Csoportunk Weronika Jaworska nővér kezdeményezésére alakult meg, miután 2015-ben ismét Budapestre érkezett. A csoport létrehozását a nővér színjátszó csoportok vezetésében szerzett tapasztalatai ihlették, valamint az a vágy, hogy a színházat az evangelizáció, a külhoni lengyel közösség integrációja és a tehetségek kibontakoztatásának eszközeként használják fel.

„Ábrahám áldozata"

Az első előadás ősbemutatójára 2016 nagyböjtjében került sor. Azóta a társulat rendszeresen értékes előadásokkal készül, különösen a nagyböjti és az adventi időszakban. Repertoárjában szerepel többek között: *A piros cipellők, A kis herceg, A kis gyufáslány, Hókirálynő, Karácsonyi ének, Ábrahám áldozata, A tékozló fiú, Vitéz Boleszláv király, Szent Adalbert legendája,* valamint a gyermekek előadásában a *Hamupipőke* is.

„Hókirálynő"

A csoport a Magyarországon élő, különféle életkorú és a legkülönbözőbb hivatású lengyeleket fogja össze. Az előadásokban a fiatalok és a gyermekek is aktívan szerepet vállalnak. Weronika nővér nemcsak irányítja a csoportot, hanem a repertoár fölött is dönt, és egyben ő a darabok rendezője is. A társulat tagjai szintén kiveszik a részüket a munkából, nemcsak színészként, hanem a technikai háttér biztosításával is. Ők gondoskodnak a jelmezekről, a díszletekről és a hanganyagról is, aminek köszönhetően minden egyes előadás egy igazi csapatmunka eredménye. Az előadásokra elsősorban a Lengyel Házban kerül sor, bár előfordultak már vendégjátékok is, például a Lengyel Iskolában.

A nővér hangsúlyozza, hogy bár a társulat próbái rendszertelenül zajlanak, ezek nagyszerű találkozások, amelyek kiváló alkalmat nyújtanak a magyarországi lengyelek (és a magyarok) integrációjára, valamint egy baráti közösség kialakítására.

Magyar közösség

A budapesti Lengyel Plébánia történetében és tevékenységében nem mellőzhető a magyar hívők közössége. Gondoskodásuk és támogatásuk nélkül a Lengyel Templom nem épülhetett volna fel, és nem maradhatott volna fenn – különösen a kommunista üldöztetés nehéz időszakában. Ezért a Lengyel Plébánia tevékenysége nemcsak a Magyarországon élő vagy ideiglenesen itt tartózkodó lengyelek széles körű gondozását jelenti, hanem a templom környékén lakó magyarok lelkipásztori ellátását is. A plébánián belül az első pillanattól fogva egymás mellett élt és működött a két közösség: a lengyel és a magyar.

A magyarok voltaképpen már a plébánia alapításának legkezdetén kézzelfogható segítséget nyújtottak, amelyet a későbbi években is fenntartottak, és sokféle formában, de mindig nagy gondossággal és odaadással a mai napig folytatnak. Ma, amikor már a negyedik generáció jár a templomunkba, elmondhatjuk, hogy ez az ő templomuk is.

Hétköznapokon és vasárnap egyaránt a plébános atya magyar nyelven is bemutatja a szentmisét, ugyancsak részben magyarul zajlik a húsvéti szent háromnap liturgiája, valamint a karácsonyi éjféli mise. Közösen ünnepeljük a liturgikus év legnagyobb ünnepeit, nemzeteink történelmi évfordulóit, valamint a plébániai búcsút is.

A hónap első szombatjai szintén összekötik a két közösséget a magyar énekek, a mindkét nyelven elhangzó evangéliumi olvasmányok, valamint a közös rózsafüzér által.

A különböző érdekes helyekre vezetett zarándoklatok kétségkívül egy újabb összekötő kapcsot jelentenek. Minden közös – különösen lengyelországi – utazás nagyszerű alkalmat kínál arra, hogy bemutassuk történelmünket és kultúránkat, amely oly sok téren összeköti a lengyel és a magyar nemzetet. Itt, a mi közösségünkben a „Lengyel, magyar két jó barát" mondás valóban kézzelfogható és valóságos formát ölt.

LENGYEL KERESZTÉNY KULTURÁLIS NAPOK

A visszaszerzett Lengyel Ház egyik első ünnepélyes eseménye a IV. Lengyel Keresztény Kulturális Napok megszervezése volt, amelynek keretében bemutatták a Szentatya, II. János Pál pápa apostoli utazásai *Ryszard Rzepecki fotóin* című kiállítást is.

A Lengyel Keresztény Kulturális Napok azóta a Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete és a Lengyel Perszonális Plébánia által szervezett legfontosabb ciklikus kulturális eseménnyé váltak. Ez a kezdeményezés voltaképpen egy egész hetes, változatos rendezvénysorozatot takar, amely tartalmas kikapcsolódást kínál a helyi lengyelség minden érdeklődő tagja számára, legyen szó kiállításról, szimpóziumról, filmvetítésről, koncertről vagy irodalmi-költészeti estről. A Kulturális Napok idején megrendezik az ország egész területén, a magyar egyházközségekben szolgálatot teljesítő összes lengyel pap és szerzetesnővér találkozóját is.

A Magyarországon szolgáló lengyel papok és szerzetesnővérek találkozója a XXVI. Lengyel Keresztény Kulturális Napok keretében, 2020-ban [fotó Barbara Pál]

Grzegorz Górny író a „Duchowa Historia Polski. Millenium dwu koronacji 1025–2025" *című kötetének (Rosikon Press, 2025) bemutatóján a Lengyel Házban, a XXXI. Lengyel Keresztény Kulturális Napok keretében [fotó Barbara Pál]*

Mindemellett a Lengyel Keresztény Kulturális Napok alkalmával odaítélik a Wincenty Danek atya-emlékérmet azoknak, akik kiemelkedő érdemeket szereztek a Lengyel Egyház és a Szent Adalbert Egyesület életében. 2026-ban immár a XXXII. Kulturális Napokra kerül sor, amelyek a Lengyel Templom centenáriumi ünnepségeinek csúcspontját jelentik majd.

A „QUO VADIS" ÉS A MÉDIA

A Lengyel Katolikusok Egyesülete saját folyóirattal rendelkezik: ez a 2003 óta megjelenő *Quo Vadis,* amely a Krisztus Király Misszionárius Nővérek vasárnapi hírlevelének a folytatása.

A kiadvány kezdetei igen szerények voltak. Minden azzal indult, hogy hetente másolták és osztották szét a vasárnapi evangéliumi olvasmányokat a hozzájuk tartozó magyarázatokkal, valamint a plébániai hirdetésekkel együtt.

2003-ban, Leszek Kryża atya érkezésével és hivatalba lépésével a plébániai tanács az új plébánossal együttműködve kiadta – ugyanezzel a címmel – az immár terjedelmesebb, 40 oldalas kiadvány első két számát. A magas költségek miatt ezeket az első számokat szintén fénymásolóval „nyomtatták", és csupán a borító, valamint a tűzés készült nyomdában.

A lap azonban nagy érdeklődésre tartott számot a magyarországi lengyelség körében, ezért igyekeztek támogatást szerezni, hogy a kiadvány professzionálisabb formát kaphasson. A Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete a budapesti Lengyel Perszonális Plébániával közösen ezért támogatási kérelemmel fordult a *„Pomoc Polakom na Wschodzie" (Segítség a Keleten Élő Lengyeleknek)* Alapítványhoz. Bizonyos években az egyes magyarországi lengyel nemzetiségi önkormányzatok, valamint a Lengyel Köztársaság Szenátusa is a támogatók között szerepeltek. A *Quo Vadis* történetében mérföldkőnek számított, amikor a folyóirat 2006-ban megkapta a HU ISSN 1788-1242 nyilvántartási számot.

„Quo Vadis"
a plébánia honlapján

A lap rendszeres megjelenése és megszokott témakörei mellett különleges kiadásokra is sor került, mint például *A templom és a Lengyel Ház története* című kétnyelvű számra. A kiadvány egyfajta krónikája a Lengyel Ház és a Lengyel Plébánia tevékenységének, de ezenfelül vallási és hazafias kérdésekkel is foglalkozik. A Szent Adalbert Egyesület továbbá minden évben kiad egy lengyel nemzetiségi naptárat is, amely szintén hatalmas népszerűségnek örvend az itteni lengyelek körében.

A LENGYEL PLÉBÁNIA AZ INTERNETEN

A budapesti Lengyel Perszonális Plébánia, valamint a Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete aktív tájékoztatási tevékenységet folytat az interneten és a közösségi médiában. A plébánia honlapja naprakészen közvetíti a közösségi életre, a vallási és a lengyel nemzetiségi eseményekre vonatkozó információkat, valamint közzéteszi az aktuális plébániai hirdetéseket is. Ugyancsak fontos információforrásnak tekinthető a II. János Pál Lengyel Ház internetes oldala, amely az egyesület tevékenységét, a kulturális eseményeket és a helyi Polónia kezdeményezéseit mutatja be. Az eseményekről szóló hírek és beszámolók a Facebookon is megjelennek, ami nagyban megkönnyíti a folyamatos kapcsolattartást a magyarországi lengyel közösséggel.

Lengyel Perszonális Plébánia a Facebookon

A Lengyel Perszonális Plébánia honlapja

A II. János Pál Lengyel Ház internetes oldala

W NUMERZE

Drodzy Czytelnicy! – (KS. KRZYSZTOF GRZELAK) 1
Kedves Olvasók! – (KS. KRZYSZTOF GRZELAK) 40

Polonia na Węgrzech 2
Lengyel diaszpóra (Polónia) Magyarországon 42

Historia Kościoła Polskiego na Kőbányi 4
A kőbányai Lengyel Templom története 44

Najświętsza Maryja Panna Wspomożycielka Wiernych 21
Boldogságos Szűz Mária, Keresztények Segítsége 61

Wnętrze Świątyni 23
A templom belső tere 63

Duszpasterstwo i Dom Polski 28
Lelkipásztorkodás és Lengyel Ház 68

WYDAWCA/KIADÓ:
- Stowarzyszenie Katolików Polskich na Węgrzech pw. św. Wojciecha/ Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete
  Agnieszka Forreiter – Prezes/Elnök
- Email: adalbert@dombudapeszt.com

REDAKCJA/SZERKESZTŐSÉG:
- ks. Krzysztof Grzelak, proboszcz Polskiej Parafii Personalnej w Budapeszcie/ A Lengyel Perszonális Plébánia plébánosa, Krzysztof Grzelak Atya
- Anna Arkabus-Mázi, email: anna.arkabusmazi@gmail.com
- Barbara Pál (Zdjęcia/Fotók)
- Joanna Urbańska (Tłumaczenie na j. węgierski/Fordítás magyar nyelvre)

ADRES/CÍM: 1103 Budapest, Óhegy utca 11.
REDAKTOR NACZELNY/FŐSZERKESZTŐ: Anna Arkabus-Mázi
REDAKTOR GRAFICZNY/GRAFIKAI TERVEZÉS: Dominika Somogyi
DRUKARNIA/NYOMDA: Pannónia Nyomda kft.
HU ISSN 1788–2125

STOWARZYSZENIE KATOLIKÓW POLSKICH NA WĘGRZECH PW. ŚW. WOJCIECHA

DOM POLSKI IM. JANA PAWŁA II

Telefon: (+36 1) 262 69 08
www.dombudapeszt.com

POLSKA PARAFIA PERSONALNA I KOŚCIÓŁ POLSKI W BUDAPESZCIE

Telefon: (+36 1) 431 84 13
www.parafiabudapeszt.pl

ADRES

1103 Budapest, Óhegy utca 11.

DOJAZD

Czerwonym metrem (M2) do stacji Puskás Ferenc Stadion i stamtąd autobusem 95 lub 195 do przystanku Óhegy Park

Dofinansowano z dotacji z Kancelarii Senatu w ramach konkursu: SENAT-POLONIA 2026

Wsperający / Támogatók
- Rzecznik Polskiej Mniejszości Narodowej przy Parlamencie / Lengyel nemzetiségi szószóló: Iwona Tóthné Szegedi
- Samorząd polski w dzielnicy Belváros-Lipótváros / Belváros-Lipótváros Lengyel Nemzetiségi Önkormányzat
- Samorząd polski w dzielnicy Kispest / Kispesti Lengyel Nemzetiségi Önkormányzat
- Samorząd polski w Gödöllő / Gödöllői Lengyel Nemzetiségi Önkormányzat
- Samorząd polski w Esztergom / Esztergomi Lengyel Nemzetiségi Önkormányzat

Wydawca / Kiadó
- Stowarzyszenie Katolików Polskich na Węgrzech p.w. św. Wojciecha / Magyarországi Lengyel Katolikusok Szt. Ádalbert Egyesülete
- Prezes / Elnök: Agnieszka Forreiter
- Redaktor naczelna / Főszerkesztő: Anna Arkabus-Mázi
- Fotografie / Fotó: Barbara Pál, Anna Arkabus-Mázi
- Projekt graficzny / Grafikai tervezés: Dominika Somogyi
- Tłumaczenie na j. węgierski / Fordítás magyar nyelvre: Joanna Urbańska
- Druk / Nyomda: Pannónia Nyomda kft.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autorów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Kancelarii Senatu Rzeczypospolitej ani Fundacji „Pomoc Polakom na Wschodzie" im. Jana Olszewskiego.